

מרכז צדק לנשים
CENTER FOR WOMEN'S JUSTICE

JEWISH WOMEN'S
FOUNDATION of new york

המרכז לקידום מעמד האשה
ע"ש רות ועמנואל רקמן

THE RUTH AND EMANUEL
RACKMAN CENTER FOR THE
ADVANCEMENT OF THE STATUS OF WOMEN

הסכמי קדם וישואין

בשש

בשנת תשפ"ב חתמו שני הצדדים על הסכם זה, המכיל את כל תנאי ההסכם, וכל צד מתחייב לשמור על תנאי ההסכם זה. המסמך יישמר בצורה בטיחותית ויגישו אותו לצדדים. המסמך יישמר בצורה בטיחותית ויגישו אותו לצדדים. המסמך יישמר בצורה בטיחותית ויגישו אותו לצדדים.

פרשנות משפטית: עו"ד סוזן וייס
עורכת: ד"ר רות הלפרין-קדרי

הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן

תוכן העניינים

פתח דבר

הסכם קדם נישואין- לשם מה?!

טו"ר רחל לבמור וד"ר רות הלפרין-קדרי

5 _____

נישואין מתוך אהבה רעות ושוויון

הרב פרופ' נעם זהר, ד"ר רות הלפרין-קדרי ועו"ד סוזן ווייס

6 _____

איך להשתמש בחוברת?

עו"ד סוזן ווייס, מרכז צדק לנשים

8 _____

ההסכמים

1. תנאי כתובה

הרב שאר ישוב כהן

דברי הסבר

10 _____

נוסח ההסכם

11 _____

2. הסכם קדם נישואין

פרופ' אריאל רוזן צבי

דברי הסבר

12 _____

נוסח ההסכם

13 _____

3. הסכם לכבוד הדדי

דברי הסבר

16 _____

נוסח ההסכם

18 _____

4. הסכם לחיי נישואין כדת משה וישראל' הרב בניהו ברונר

דברי הסבר

24 _____

נוסח ההסכם

25 _____

5. שטר הבהרה לעניין תנאי בקידושין

הרב פרופ' נעם זהר

דברי הסבר

28 _____

נוסח ההסכם

29 _____

6. הסכם לנישואין בצדק ובהגינות עו"ד סוזן ווייס מרכז צדק לנשים

דברי הסבר

30 _____

נוסח ההסכם

31 _____

הלכה למעשה

הדרכה לחתימה בפועל

34 _____

רשימת מקורות

38 _____

פתח צבור

בשנת

בשנת תשפ"ה ימים לחדש פרוחיון שנת המסית אלפים וחמשים מנת השלום וארבעים לבריות העולם למנוח שאנו סתן בו פת לנו רחמי על נתיב סיוע וסיגורתו ופי מורת כל הכחור היקר והנעלה כבוד יואב חי יצו בקמטת היקר והנבדל כבר אכריתם משה סתוקים לי ואמר לה להמנוחה התורה והנעלה מלת כראיה לנוס תמוס בת המטת היקר והנעלה כמחור נביראני עמדת זוכר הוי לי לאנתו כרת מיתת ישראל - ואנא כמחמטא ד'אומיא אפרת סתק ד'תון ואפרנס יומי כהליכ נבירין יהודאין הפליחן ושוקרון תון ואפרנסן למשורין בקושטא - ויהיבנא לייכי סתק בתוליכי כסף זוזי סמאת דתו לייכי ומאני כתי ובסותיכי וספן לייכי ומעיל דתותיכי בארה כל ארעא - דנביאות סרת קיורה לונא בתולתג דאן תמא וקול ליה לאנתולוס כר והנעלה כבר יואב חי יצו תון דגן ד'אן ערניאן ד'הנעלה ליה מבי מסא עקידין לוקידין של כסף זר יף - ואב היקר כבר יואב חי יצו תון דגן ושוסף לה מן דייליה מממנות עבדין ד'ערין ייל כסף צדוק נמצא סתום סתובתג דא בן נרוביא וכן תוספא זייבין ל'אן ייל כסף צדוק בר סמאת זוזי ד'תו ליה - וכך אמר היקר כבר יואב חי יצו תון דגן והחיות סתובתג דא קבליה עילי ועד יחשאי כתרוא להחריקא מן כי שוסר ארז נכסין וקידין ד'אית לי תנות כל שוסת ד'תון אחריות כ'י לתוספא ל'אן לסקני נכסין ד'אית ד'תון אחריות וינבן ד'אית ד'תון אחריות כ'י לתוספא אחריות ועדכאין לספרת מנתון סתובתג דא ער נביראן ואפילו מן תימא ד'על סתפוי כתיי ובמולא מן יוסא דגן ולעלם - וקבל עילי היקר כבר יואב חי יצו תון דגן חוסר י'סוס כ'תובתג ד'אן כ'תופר כל שוסרי סתובתג ד'אן יצו תון דגן ישראל התולות הצנועות והכשורות ד'אן כ'תובתג ד'אן כ'תופר אבן סתרי ד'חתימי לתתא מן היקר כבר וד'אן כ'תופר ד'שוסרי - וקטינא אבן סתרי ד'חתימי לתתא מן היקר כבר יואב חי יצו תון דגן ל'כות החשובות סרת קיורה לנוס בתולתג דא תמא עיל כל מאי ד'כתיב ומשרש לעיל במגא רכסוד לסקני כ'תובתג יואב חי יצו

הסכם קדם נישואין - לשם מה?! טו"ר רחל לבמור וד"ר רות הלפרין-קדרי

במהלך החיים, על אף מאמצינו וכוונותינו הטובות, הדברים לפעמים אינם מתממשים כפי שתכננו. כך קורה גם ב"פרוייקטים" ארוכי טווח כגון נישואין. במידה והיחסים בין בני הזוג אינם בני תיקון במסגרת הנישואים, פירוק הנישואין מבוצע באמצעות גט בבתי הדין הרבניים.

בנסיון למנוע את הבעיות שנתאר להלן ובכדי להשתית את חיי הנישואין על בסיס של הדדיות ושותפות אמיתית - רצוי לחתום על הסכם קדם נישואין שיסדיר מראש את היחסים בעת משבר.

במדינת ישראל, כיום, ענייני נישואין וגירושין הינם **בסמכותם הבלעדית** של בתי הדין הרבניים ומכאן שכל מקרה גירושין נידון בבית דין זה. הגט הניתן לאשה חייב להינתן מתוך הרצון החופשי של הנותן, וקיימת רשימה מצומצמת ביותר, המונה את המקרים שבהם ניתן לכפות גירושין על האיש כנגד רצונו.

במקרה והאיש גרש את האשה מתוך כפייה שאינה כלולה ברשימה הנ"ל אזי הגט הוא גט מעושה - פסול. פירושו של דבר שאם אותה אשה נישאת לאיש אחר, או מקיימת יחסי אישות עם גבר זר אזי הילדים שנולדים מהזיווג האמור הינם ממזרים. התופעה של אדם, המסרב לגרש את אשתו כשהיא תובעת גירושין, וכן להיפך, נקראת סרבנות גט. המצב יכול להדרדר עד כדי ניסיון לסחוט את הצד השני, המבקש להתגרש. סרבן הגט עלול להעמיד תנאים לא הוגנים ואף לא מציאותיים (הנוגעים לכסף, רכוש ואף משמורת הילדים), שהצד המבקש גט אינו מסוגל למלא, גם אם היה מסכים לדרישות המופרזות הללו. כך מונע סרבן הגט מבת זוגו לשקם את חייה ולהינשא שנית, וכן להיפך.

השלכה קשה נוספת לסרבנות גט ניתן למצוא בחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973, הקובע כי חלוקת הרכוש תתבצע עם פקיעת הנישואין וזמן פקיעת הנישואין מוגדר כגירושין או מותו של אחד מבני הזוג. מכאן שאם אחד הצדדים מסרב להתגרש, הנישואים טרם פקעו וחלוקת הרכוש בין השניים אינה מתבצעת, אחד מבני הזוג יכול למצוא את עצמו או את עצמה מחוץ לבית בחוסר כל וללא יכולת להתבסס במקום מגורים חלופי, כיוון שעדיין לא נותק הקשר הרכושי בינו לבין בן או בת זוגו. כיום, אף צד מבני הזוג לא יכול לגרש את בן או את בת הזוג בעל כורחו/ה. הגירושין חייבים להיעשות מתוך הסכמת הצדדים. אלא שבכדי למנוע מצב שבו האיש עגון, כגון במקרה שהאשה נשתתית, אפשר להתיר לו לשאת אשה שניה בהיתר של 100 רבנים, בעוד שפתרון זה לא קיים כלפי האשה באותו מצב.

בידי כל זוג למנוע את הבעיות שתארנו לעיל ובאופן פעיל להשתית את חיי הנישואין על בסיס של הדדיות ושותפות אמיתית - באמצעות חתימה על הסכם קדם נישואין.

הסכם קדם נישואין הינו הסכם שנחתם טרם הנישואין ועוסק בחלוקה שיוויונית של הנכסים שהצטברו במשך הנישואין, מניעת סרבנות גט, והדדיות אמיתית בשני הנושאים האלה.

יש לציין שבשונה מהסכם ממון, שפותר אך ורק בעיות רכושיות, הסכם קדם הנישואין נועד לפתור גם את בעיית סרבנות הגט, ולמעשה הינו בבחינת הסכם לכבוד הדדי. במסגרת ההסכם ניתן לקבוע תנאים לפיהם, אם תתבע האשה גט והאיש יסרב לגרשה - ישולם כסף לאשה בגין כל יום בו אינה מקבלת את הגט, וכן בכיוון ההפוך. ההנחה היא שחסרון הכיס יגבר על רגשי הנקמנות והסחטנות של בן או בת הזוג ויתמרץ אותו/ה לתת גט. בצורה זו חתימה על הסכם קדם נישואין למניעת סירוב גט מהווה סוג של "ביטוח אישי" שאין בנו שום כוונות לממש. אולם אותו ביטוח ימצער נזקים נלווים אם משבר אכן יפקוד את בני הזוג בעתיד. בחוברת זו מוצגים הסכמי קדם נישואין המוכרים על ידי רבנים המבוססים על דיני ממונות וכן הצעות שמגנוני הפעולה שלהן נוגעים ישירות לדיני אישות.

זוגות חותמים על ההסכם דווקא בזמן שהאהבה הגדולה שוררת ביניהם. דווקא משום שבתחילת הנישואין יש תחושה חזקה של "ביחד" ותחושה הדדית ששני בני הזוג תורמים לכלכלת המשפחה ולמשק הבית, חשוב לשקף זאת ולעגן זאת בהסכם קדם נישואין. ההסכם הוא ביטוי של מסירות בני הזוג זה לזו, ומשקף את האופן שבו הם מתכוונים לנהל את חייהם ביחד. בצורה כזו, ההדדיות תהיה אמיתית, שהרי מבחינה הלכתית, כשאשה מבקשת גט, יד האיש על העליונה. הסכם קדם נישואין ינטרל עליונות זו וייטע ביטחון הדדי בקרב בני הזוג.

נישואין מתוך אהבה, רעות ושוויון

הרב פרופ' נעם זהר, ד"ר רות הלפרין-קדרי, עו"ד סוזן ווייס

לטכס החופה והקידושין כדת משה וישראל נלווה קסם עתיק, ומברכות הנישואין עולים הדי קולותיהם של כלות וחתנים מדורות רבים. שלא כזוגות רבים בעבר, אתם עומדים לבוא בברית הנישואין בעידן שבו בני הזוג בוחרים זה בזו מתוך חירות ואהבה. בהכנתה של חוברת זו יצאנו מנקודת הנחה, ששניכם יחדיו רוצים לייסד את חייכם המשותפים על אדני אהבה, שוויון וכבוד הדדי, תוך התרחקות מכל סממן של קניין ושליטה חד-צדדית הכרוך במורשת העבר. יש זוגות המבקשים להעניק צביון שוויוני לטכס הנישואין עצמו, כגון באמירה מוגדרת של הכלה. אל מול "הרי את מקודשת לי" שבפי החתן, או בהיבטים אחרים של הטכס, בין בשעת החופה עצמה ובין לפנייה או אחריה. בחוברת זו איננו עוסקים בעיצוב הטכס, אלא בעיצוב המסגרת ההלכתית-משפטית של קשר האישות אשר ישרור ביניכם מיום הנישואים והלאה, לקראת חייכם המשותפים. בתקופתנו זו, בה קשרי נישואין רבים מגיעים לכלל פירוק ופרידה, כל חתן וכלה המחליטים להינשא מצהירים בכך על אמונה עמוקה באהבה ובזוגיות. אנו מצטרפים מכל הלב לאמונתכם זו, ומקווים שתזכו להישאר ביחד, באהבה ובנאמנות, שנים רבות ומאושרות. המסמכים שבחוברת זו נועדו להבטיח שהישארותם של בני הזוג יחד תהיה לעולם מתוך חירות, אהבה ורעות, ולעולם לא מתוך כפייה, שליטה או ניצול.

המסורת היהודית מאפשרת לבאים בברית הנישואין לקחת חלק פעיל בעיצוב הבסיס ההסכמי לכריתת הברית כדת משה וישראל, ולהתוות לעצמם היבטים שונים של חיהם המשותפים העתידיים. לאמיתו של דבר, הכתובה המסורתית היא דוגמה לניסוח בסיס הסכמי כזה. עם זאת, עקב תמורות שחלו בתפיסת קשר הנישואין, מבקשים זוגות רבים לתת ביטוי לתמורות אלו יחד עם שמירת המסגרת המסורתית. הדרך ההלכתית המקובלת לשילוב כזה היא באמצעות הסכמים הנחתמים לפני הנישואין. בימינו, הצורך בהסכמים מסוג זה עולה ביתר תוקף מציאות משפטית והלכתית סבוכה השוררת במדינת ישראל וחלה על כל זוג יהודי הבוחר להתחתן כדת משה וישראל. לא ננסה לתאר כאן מציאות זו לפרטיה; מעיין בתוכנם של ההסכמים – שכל אחד מהם נכתב מתוך ניסיון והיכרות עם אותה מציאות – תוכלו להבין, בעזרת קורט דמיון, במה דברים אמורים. כל אחד מן ההסכמים מבקש לצמצם ככל האפשר את סכנות השימוש לרעה בהשלכות ההלכתיות של קשר הנישואין ולבסס מסגרת איתנה ליחסי אהבה של שוויון אמיתי.

החוברת ערוכה במתכונת של תפריט, כדי שתוכלו לבחור את ההסכם המתאים לכם ביותר. אנו מזמינים אתכם לעיין היטב בתפריט, לחשוב על משמעות הדברים עבורכם באופן אישי ולבחור בנוסח של הסכם קדם נישואין שייטיב מכל לתת ביטוי רציני לכוונות הלב שלכם – להינשא מתוך שוויון, כבוד הדדי ואהבת אמת.

כמה מילים על ההסכמים עצמם.

כל אחד מן ההסכמים שלפניכם נוצר מתוך אי-נחת מן המצב הקיים בנישואין בלתי-מוגנים, כלומר בחתונה כדת משה וישראל הנערכת ללא הסכם קדם נישואין ראוי לשמו. דיני האישות בהלכה בנויים כך שהמפתח לסיום קשר הנישואין נמצא בידי האיש, ולא בידי האשה. סיום קשר הנישואין כדת משה וישראל נעשה באמצעות גט, שחייב להינתן מרצונו החופשי של האיש אל האשה. מצב דברים זה פותח פתח לניצול לרעה, דבר שניתן למונעו מראש. למרבה הצער, אם כבר עלו הנישואין על שרטון, עלולים בני הזוג להיגרר למאבק שבו כל צד מבקש לנצל יתרונות שהמצב מקנה לו. מערכת זוגיות טובה תנסה לנטרל מראש יתרונות כאלה. הדרכים המוצעות כאן להגנה ולמניעה שונות מאד זו מזו, ולכל אחת מהן יתרונות וחסרונות משלה. ככלל, יש מן ההסכמים המדגישים באופן מובהק את הצורך להגן על האשה ולמנוע את הצבתה במעמד נחות (כפי שעלול לקרות על פי ההלכה ופירושה המקובלים היום בנישואין בלתי מוגנים). בעיני מנסחיהם של ההסכמים אלו (הסכמים ו:6;5), הדרך לשוויון עוברת באיתור מדויק של גורמי אי-השוויון שבמצב הקיים ובפעולה ממוקדת לתיקונם. לעומתם, יש ההסכמים המקפידים על ניסוח הדדי ושוויוני דווקא (הסכמים 2:4;3). בעיני מחבריהם, גם אם במערכת הקיימת יותר נשים מוצאות עצמן במצב פגיע, גם גברים צריכים וזכאים להגנה מפני כפייה או ניצול. הם גם סבורים כי ערב הכניסה לחופה נכון יותר לנקוט לשון של הדדיות, אם הדבר אפשרי.

לכל הדעות, הבעיה העיקרית בנישואין בלתי-מוגנים היא הכוח המוקנה לבעל "לעגן" את אשתו, בין בכוונה (בעת ויכוח על הסדרי גירושין) ובין שלא בכוונה (כגון במקרי היעלמות או אי-שפיות חלילה). בדרך כלל נרתעים בתי הדין הרבניים מלכפות מתן גט או ממתן תוקף לגט שניתן שלא בהסכמה. הסכמים המוותרים על ניסיון לכפות גט, ומתרכזים במקום זה בהסדרי ממון מסוימים בין בני הזוג שיש בהם כדי לתמרץ את הבעל לתת גט (הסכמים 1-4), עשויים להיות בעלי סיכוי רב יותר למימוש על ידי בית דין רבני. לעומת זאת, ישנם הסכמים המבקשים להתמודד באופן ישיר ומקיף יותר עם בעיית ה"עיגון". דבר זה יכול להיעשות על ידי יצירת מנגנון למתן גט מטעמו של הבעל הנעדר (או אולי אף הסרבן) (הסכמים 5-6).

ההסכמים המובאים ב"קטלוג" זה אינם היחידים הקיימים. מלבדם קיימים הסכמים רבים נוספים, שחלקם דומים לאלה המובאים כאן, וחלקם נבדלים מהם הבדלים משמעותיים. ההחלטה אילו מבין ההסכמים להכליל התבססה על שקלול מספר גורמים, וביניהם השימוש שכבר נעשה בהם, הכלים ההלכתיים עליהם מתבססים ההסכמים השונים, ועוד. השאיפה לגוון ולהעניק מספר אופציות הנחתה אותנו להימנע מלכלול הסכמים מוכרים המתבססים על אותם כלים הלכתיים בדומה להסכמים אחרים הכלולים בחוברת. כך למשל לא כללנו הסכם הנמצא בשימוש בידי ארגון "נעמת" מאחר והמכשיר ההלכתי עליו הוא מתבסס דומה להסכם, שנוסח בידי פרופ' רוזן-צבי ז"ל, הנכלל בחוברת. בדומה לכך, לא כללנו את ההסכם שכותרתו "ברית שלום", הנמצא בשימוש התנועה המסורתית בישראל, שכן הוא מבוסס בעיקרו על ההסכם לכבוד הדדי הנכלל בחוברת. מכיוון אחר, נמנענו מלכלול הסכמים המקנים שיקול-דעת מוחלט לבית-הדין הרבני לגבי הפעלת מנגנון של "המרצת" מתן הגט, מתוך הכרה בכך שהדבר עלול לחשק/לחזק עוד יותר את היתרון המבני הקיים לבעל במצב ההלכתי הנוכחי. כאלה הם, לטעמנו, ההסכם הנמצא בשימוש על-ידי איגוד הרבנים האורתודוקסיים בארה"ב (ה-RCA), שאף זכה לנוסח עברי שקיבל את הסכמתם של הרבנים עובדיה יוסף, זלמן נחמיה גולדברג, צימבליסט, ודב גדליה שוורץ, וכן ההסכם שנוסח על-ידי הרב יהודה בלייך שפורסם על-ידו במספר כתבי-עת הלכתיים. נציין עוד ששני הסכמים אחרונים אלה מותאמים במיוחד לציבור האמריקאי ולמצב המשפטי הקיים בארה"ב, בו אין לבתי-הדין הרבניים סמכות משפטית רשמית המוענקת מטעם המדינה. הסכם נוסף שלא כללנו בחוברת הוא ההסכם שנכתב על-ידי הרב דוד מישלוב (ראו הפניה ברשימת הקריאה הנוספת), מפאת אורכו ומורכבותו.

חשוב להבהיר כי ההסכמים השונים אינם בהכרח מוציאים זה את זה. כך, לדוגמה, ניתן לחתום על אחד מן ההסכמים השייכים לקבוצה הראשונה (הסכמים 1-4), בצירוף להסכם מן הקבוצה השנייה (הסכמים 5-6), שכן המנגנונים שבהם משלימים זה את זה. על דרך ההכללה ניתן לומר כי המנגנונים המאפיינים את הקבוצה הראשונה מתונים מאלה המאפיינים את הקבוצה השנייה. חתימה משולבת יכולה להביא לכך שבמקרה בו הסכם מן הקבוצה הראשונה אינו מוכיח את עצמו, ניתן יהיה לעשות שימוש בהסכם ה"רדיקלי" יותר מן הקבוצה השנייה.

אנו תקווה כי בפרסום זה נתרום, ולו במעט, לקידום נישואין המושתתים על שוויון, רעות, אהבה ושלום.

איך להשתמש בחוברת?

עו"ד סוזן ווייס, מרכז צדק לנשים

בחוברת זו אספנו שישה הסכמי קדם נישואין שונים. ההסכמים מחולקים לשני סוגי פתרונות:

- הסוג הראשון כולל הסכמי קדם נישואין המציעים תמריץ לבן הזוג הסרבן על מנת שיסכים לשתף פעולה במתן/ קבלת הגט. רוב התמריצים מבוססים על תשלום "מזונות מוגדלים" במצב בו בני הזוג גרים בנפרד, עד אשר הם מתגרשים בפועל. לכאן שייכים ארבעת ההסכמים הראשונים שבחוברת.
- הסוג השני כולל הסכמי קדם נישואין המציעים תנאי בניהואין, אשר במקרה ואינו מתקיים הנישואין מופקעים. תנאים אלו מונעים את הצורך במסירת הגט ובקבלתו. במילים פשוטות, הנישואין חדלים מלהתקיים ללא צורך בגט. לכאן שייך ההסכם החמישי שבחוברת.
- בנוסף, קיימים הסכמים המכילים את שני סוגי הפתרונות. יש בהם הסכם תמריץ לצד הסרבן, וכן תנאי הקובע שניתן להפקיע את הנישואין אם הצדדים אינם עומדים בתנאים שנקבעו. לכאן שייך ההסכם השישי שבחוברת.

בכל אחד מן ההסכמים ניתן לכלול גם התייחסות להסדר חלוקת הרכוש בין בני הזוג. אם אכן כך נעשה, ההסכם יוגדר גם כ"הסכם ממון", ואז יש לחתום עליו בפני נוטריון או בפני רושם הנישואין טרם הנישואין; ולאחר הנישואין- בפני בית משפט לענייני משפחה או בית דין רבני.

כל עוד לא מדובר בהסכם שהוא "הסכם ממון" אין צורך בחתימה בפני גורמים משפטיים פורמאליים ודי בחתימה בפני שני עדים כשרים.

כהקדמה לכל הסכם קדם נישואין המופיע בחוברת, ביקשנו לענות על השאלות הבאות:

1. הכותב: מי ניסח את ההסכם?
2. תמריץ: כיצד מתמרץ ההסכם בעל סרבן לתת גט?
3. הדדיות: האם ההסכם הוא הדדי?
4. רכוש: האם ההסכם משנה את הסדר חלוקת הרכוש ("איזון המשאבים") הקבוע בחוק הישראלי?
5. ייחודיות: מה מאפיין את ההסכם הזה לעומת האחרים?
6. בית הדין הרבני: האם בית הדין הרבני יכיר בהסכם זה כבר-תוקף מבחינה הלכתית? האם בית הדין יאכוף אותו?
7. בית משפט לענייני משפחה: האם בית משפט לענייני משפחה יאכוף הסכם זה?
8. סמכות שיפוטית: האם ההסכם מפנה את הצדדים לערכאה ספציפית להתדיינות?
9. חתימה: בפני מי יש לחתום על ההסכם כדי לתת לו תוקף?

בכל מקרה נדגיש כי אין בדברי ההסבר המובאים כאן בכדי להחליף ייעוץ משפטי מקצועי מגורם מוסמך המוכשר לכך. נבהיר גם כי תשובותינו לשאלות 6 ו-7 נשענות על הבנתנו את המצב המשפטי וההלכתי הקיים, ומשקפות את דעתנו בלבד.

בסוף החוברת הוספנו רשימת מקורות להמשך העמקה בנושא. אנו תקווה כי בהצגת הסכמי קדם הנישואין בצורה הזאת, יש ביכולתנו לעזור לפתרון הבעיה של נשים המעוניינות בגירושין על-פי ההלכה היהודית, על-ידי תפיסה מודרנית יותר של הנישואין כשותפות.

בהסכמים

בשש

בשבת יקראה ימים לחידוש ברוחנות ישנה המשותפת אלפים וחמשים שנות השלום והרכוש לבדידות הקולם למגן שאנו מנין בו פת דלתו רחוק על נהרי סיון וסינטיה ובי בשרת בא הבחור היקר והנעלה בדי יואב ה' יצו בהמנוח היקר והנכבד כבר אברהם משה מהוקנים ו' ואנו לה יסבחייה הקבולה הנעלה מית כראות לנוג המא סת המנוח היקר והנעלה כמחר נבריא עמרון זיוקר הו' ל' לאנו כרת מישת הישראלי - ואנו כפירעתא ד' ושימא אפליה סוק ר' ומוק ואפרט יחכי כהילכת גברין יהודיאן רבליהן ומוקרו חנו ומקרטין למשיחין כפירעתא - ויחובנא לייכי מהר בתולייכי כסף זדי מאת דחו לייכי ומאני כיי וכמולתי וכפניכוי ומעיל לוחיכי בארה כל ארעא - רעביאת מרת קראה לנוג בתולתיך דא תמא וקול ליה לאנתו להיכר והנעלה כבר יואב ה' יצו חתן רגן ורא נרנני' ד' והנעלה ליה מבי משאן ע' עשרון ליקרין של כסף זדי ר' - ואב' היקר כבר יואב ה' יצו חתן רגן ואוסף ליה מן די ליה ממנוטת קבליהן ליקרין של כסף זדי ר' מביא חתן רגן וקול ליה - וכן אמר היקר כבר יואב ה' יצו חתן רגן אחריות כחובתא דא קבליה עלי ועל ידמאי סרעא - לאתעריא מן מ' ושאר ארץ נכסין וקניין דאית ליה ותנות כל ישמא דקנאי ודעריא אב' למקני נכסין דאית לחון אחריות ואובך דלית לחון אחריות ל' לחון מן אחריות וערבאין למפרע מנהון כחובתא דא ער ומידע ואפילו מן דימא דיקל חפאי בתיי ובמחא מן יומא רגן וילעם - וקבל עליה היקר כבר יואב ה' יצו חתן רגן חומר ישמר כחובתא דא כחומר כל ישמרי כחובתא ד' דנתיין בבנות ישראל התעלות הצנועות והכשרות דלא כחוסמכתא ודלא כחוספי ירשעדי - וקנינא אנו סוהר דחתימי לתת מן היקר כבר יואב ה' יצו חתן רגן ליכות החישובת מרת קראה לנוג בתולתיך דא תמא על כל מאי רכיליב ומארש לעיל במנא דמסר למקנא בהחמ' שישוע

תנאי כתובה

דברי הסבר להסכם

1. הכותב: מי ניסח את ההסכם?

הרב שאר ישוב כהן ניסח את ההסכם ב-1980. הרב שאר ישוב כהן הוא הרב הראשי וראש אבות בתי הדין של חיפה.

2. תמריץ: כיצד מתמרץ ההסכם בעל סרבן לתת גט?

ההסכם מעודד בעל סרבן לתת גט לאשתו בכך שהוא מחייב אותו לשלם לאשתו כתובה, תוספת כתובה ומזונות מוגדלים, סכומים אשר ישולמו לאשה לאחר שהאשה שלחה בקשה בכתב לבעל לקבלת גט ועברו 30 יום, והבעל עומד בסירובו. לא נדרשת כל קביעה שיפוטית לעצם הפעלת מנגנון התשלום הקבוע בהסכם. עם זאת, במקרה ואין הסכמה לגבי סכום המזונות ו/או הכתובה, תידרש הכרעה שיפוטית בידי בית הדין או בית המשפט.

3. הדדיות: האם ההסכם הוא הדדי?

לא. ההסכם אינו הדדי. ההסכם מעודד בעל סרבן לתת גט, ואינו נותן תמריץ כלשהו לאשה סרבנית לקבל את הגט.

4. רכוש: האם ההסכם משנה את הסדר חלוקת הרכוש ("איזון המשאבים") הקבוע בחוק הישראלי?

לא. כל צד יוכל לתבוע על פי המצב המשפטי הקיים את חלקו ברכוש. ההסכם גם קובע כי כל מה שהביאה עימה האשה לתוך הנישואין יישאר בידיה.

5. ייחודיות: מה מאפיין את ההסכם הזה לעומת האחרים?

הסכם זה ייחודי בכך שיש לו אישור הלכתי מפורש וברור מהרב שאר ישוב כהן. יצוין כי ההסכם אינו קובע במפורש את סכום המזונות מדין מעוכבת.

6. בית הדין הרבני: האם בית הדין הרבני יכיר בהסכם זה כבר-תוקף מבחינה הלכתית? האם בית הדין יאכוף אותו?

בהתאם להבנתנו את המצב המשפטי וההלכתי אין סיבה להניח שבית דין רבני לא יאכוף הסכם כזה לכשיגיע הדבר בפניו, שהרי ההסכם נוסח ואושר על ידי ראב"ד הרב שאר ישוב כהן. אמנם לא ידוע על בית דין רבני שאכף הסכם זה, עם זאת, המכשיר המשפטי של "מזונות מדין מעוכבת" מוכר היטב ומעוגן בהלכה.

7. בית משפט לענייני משפחה: האם בית משפט לענייני משפחה יאכוף הסכם זה?

יש להניח כי בתי המשפט לענייני משפחה בישראל יכירו בהסכם ויאכפו אותו, למרות דרישת ההסכם שהתשלום יהיה על-פי נורמות הלכתיות. באופן תיאורטי בתי משפט לענייני משפחה נדרשים לעשות זאת גם על-פי החוק הישראלי כאשר הם פוסקים מזונות במצב של סרבנות גט, גם בהיעדר הסכם מפורש כזה.

8. סמכות שיפוטית: האם ההסכם מפנה את הצדדים לערכאה ספציפית להתדיינות?

לא.

9. חתימה: בפני מי חותמים על ההסכם כדי לתת לו תוקף כלשהו?

יש לחתום על ההסכם בפני שני עדים כשרים לפני טקס הנישואין, רצוי בזמן החתימה על הכתובה.

תנאי כתובה

הרב שאר ישוב כהן

אנו העדים החתומים מטה, מאשרים בזה כי החתן אמר לכלה, אחרי הקידושין לפני הנישואין:
"דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפרות פירותיהן".

כמו כן התחייב החתן באותו מעמד:

אני מתחייב לתת לכלה, במידה ותבקש ממני זאת בשעה שתהא רעייתי, גט פיטורין, תוך שלושים יום מקבלת דרישתה בכתב ממנו אם תרצה זאת, ואם לא אעשה זאת מיד, אשלם לה כתובתה מיד, הכתובה הנדוניה והתוספת- וכן אשלם לה מיד מזונות מדין מעוכבת מחמתו, בעין יפה ולפי כבודה ומעמדה, ודין התחייבות זו, מעכשיו, בקג"ס, ובכל אופן המועיל על פי ד"ת ועל פי חוק המדינה. ולראיה באנו על החתום:

_____ עד ראשון

_____ עד שני

מודה אני על הנ"ל

הסכם קדם נישואין

דברי הסבר להסכם

1. הכותב: מי ניסח את ההסכם?

פרופ' אריאל רוזן-צבי המנוח, שהיה מומחה לדיני משפחה ואף שימש דיקן הפקולטה למשפטים באוניברסיטת ת"א, ניסח את ההסכם בשנות ה-80, לבקשת ארגון נעמת, במסגרת מחקר שכותרתו היתה "פתרונות לבעיות אישות". ההסכם במתכונתו המקורית נמצא מאז בשימוש ארגון נעמת ואף מכונה לעיתים הסכם נעמת. ההסכם המובא בחוברת זו נמצא בשימוש ארגון יד לאשה וכולל שינויים קלים (בסעיף 3 להסכם) עליהם המליצו גורמים הלכתיים. השינויים נערכו על-ידי עו"ד ווייס בעת שניהלה את הארגון.

2. תמריץ: כיצד מתמרץ ההסכם בעל סרבן לתת גט?

ההסכם מעודד בעל סרבן לתת גט לאשתו בכך שהוא מחייב אותו לשלם לאשתו מזונות מוגדלים במקרים הבאים: א. במקרה בו בני הזוג חיים בנפרד במשך שנה והאשה הגישה תביעת גירושין; ב. במקרה בו בית הדין הרבני קבע, אפילו לפני שעברה שנה, כי על בני הזוג להתגרש, או כי הקרע בין בני הזוג אינו ניתן לאיחוי (סעיף 3 להסכם רוזן-צבי).

3. הדדיות: האם ההסכם הוא הדדי?

לא. ההסכם אינו הדדי; בעל סרבן מתחייב לשלם מזונות מוגדלים לאשה (סעיף 3 להסכם רוזן-צבי), ואילו אשה סרבנית מאבדת את זכותה למזונות מן הבעל (סעיף 4 להסכם רוזן-צבי), אך לא מתחייבת לשלם לבעל מזונות מוגדלים.

4. רכוש: האם ההסכם משנה את הסדר חלוקת הרכוש ("איזון המשאבים") הקבוע בחוק הישראלי?

כן, בהיבט של הקדמת מועד האיזון. ההסכם מקדים את התאריך שבו בני זוג יכולים לדרוש איזון משאבים, אך אינו משנה את הסדר חלוקת הרכוש הקבוע בחוק הישראלי.

5. ייחודיות: מה מאפיין את ההסכם הזה לעומת האחרים?

הסכם זה פשוט וברור. הוא אינו הדדי; ההסכם נותן יתרון לאשה משום שבדרך כלל נשים הן הנפגעות העיקריות מבעיית סרבנות הגט. יש לציין שניתן להפוך את ההסכם להדדי על ידי תיקון קל של סעיף 4 להסכם.

6. בית הדין הרבני: האם בית הדין הרבני יכיר בהסכם זה כבר-תוקף מבחינה הלכתית? האם בית הדין יאכוף אותו?

בהתאם להבנתנו את המצב המשפטי וההלכתי, אין סיבה להניח שבית דין רבני לא יאכוף הסכם כזה לכשיגיע הדבר בפניו, למרות שלא ידוע על בית דין רבני או סמכות רבנית אחרת מובהקת שאישרה את ההסכם. זאת מאחר והמכשיר המשפטי של "מזונות מוגדלים" מוכר היטב ומעוגן בהלכה.

7. בית משפט לענייני משפחה: האם בית משפט לענייני משפחה יאכוף הסכם זה?

כן. בתי משפט לענייני משפחה בישראל הכירו בהסכמים מעין אלו ואכפו אותם.

8. סמכות שיפוטית: האם ההסכם מפנה את הצדדים לערכאה ספציפית להתדיינות?

אין הפניה מפורשת, אך ההסכם קובע שתביעות בגין ההסכם אינן ניתנות לכריכה בתביעת גירושין, מכאן שלא תהא סמכות לבית-דין רבני לדון בתביעות כאלה.

9. חתימה: בפני מי חותמים על ההסכם כדי לתת לו תוקף?

יש לחתום על ההסכם בפני נוטריון או רושם הנישואין לפני הנישואין, או בפני בית משפט או בית דין רבני לאחר הנישואין.

הסכם קדם נישואין

פרופ' אריאל רוזן צבי

שנערך ביום _____.

בין: _____, הנושאת תעודת זהות מספר _____, (להלן - "האשה").

לבין: _____, הנושא תעודת זהות מספר _____, (להלן - "האיש" או ה"בעל").

הואיל: _____ | _____ (להלן - "בני הזוג") מסכימים להינשא זה עם זה בקרוב.

והואיל: ובני הזוג מעונינים להסדיר עם נישואיהם את יחסי הממון ביניהם, כפי שמפורט להלן;

והואיל: ובני הזוג מסכימים ביניהם כי לכל ההתנאות שביניהם בהסכם זה יהיה תוקף של תנאי כתובה.

לפיכך סוכם בין בני הזוג כדלקמן:

1. מבוא

המבוא להסכם זה מהווה חלק בלתי נפרד הימנו.

2. מימוש מוקדם של זכות לאיזון משאבים

א. לכל אחד מבני הזוג תהא הזכות לתבוע למימוש הזכות לאיזון משאבים מכוח חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג - 1973 (להלן - "חוק יחסי ממון"), בהתקיים אחת מן הנסיבות המפורטות להלן:

(1) בני הזוג חיים בנפרד תקופה של למעלה מששה חודשים ואחד הצדדים הגיש תביעה לגירושין, לרבות תביעה להתרת נישואין (להלן - "תביעה לגירושין") לבית הדין המוסמך.

(2) עיכוב המימוש של זכות האיזון עלול לגרום לבן הזוג התובע את המימוש נזק בלתי ניתן לתיקון.

(3) עם פטירת אחד מבני הזוג.

ב. כל צד להסכם יהיה רשאי לדרוש את עיכוב מימוש הזכות על-פי סעיף 2(א) דלעיל לתאריך אחר שייקבע על-ידי בית המשפט לפי שיקול דעתו של בית המשפט, אם בית המשפט ישתכנע שהמימוש האמור מהווה ניצול לרעה של ההסכם, או נעשה בחוסר תום-לב, או אין לו הצדקה בנסיבות העניין.

ג. הוראת ס"ק 2(א) לעיל ממירה את מועדי מימוש הזכות לאיזון משאבים הקבועים בחוק יחסי ממון.

3. חיוב הבעל לשלם לאשה מזונות בסכום מוסכם מראש

א. האישה מתחייב לזון ולפרנס את אשתו, האשה, כהילכות גוברין יהודאין דזנין ומפרנסין את נשיהן בקושטא כל זמן היותם נשואים כדת משה וישראל בין שיחיו בשלום יחדיו, ובין שחס ושלום תיקבע דירתם בנפרד מכל טעם שיהיה. אם יחיו בשלום, קיום חיוב זה יהיה כנהוג בין איש והאשה. ואם, חס ושלום, לא יחיו בשלום, מתחייב הבעל לתת לאשתו כל חודש מזונותיה בסכום השווה ל - 50% מן הכנסה החודשית הממוצעת שקיבל הבעל בחצי שנה קודם לכל תשלום ותשלום, ולא פחות מ- _____ ש"ח

(_____ אלפים שקלים חדשים) לחודש. הסכום של _____ ש"ח יוצמד למדד יוקר המחיה בארץ ישראל צמוד למדד _____ שנת _____, למניינם. סכום זה מקובל על הבעל כערך חובתו משעת נישואין לפרנסת אשתו על פי דין. התחייבות זאת תהיה בתוקף כל זמן היותם נשואים כדת משה וישראל, גם אם לאשה פרנסה ו/או הכנסה ממקור אחר. הבעל מוחל לאשה על כל זכויותיו והחייבים שזוכה בהם אדם כשנושא אשה מתשמיש ומעשי ידיה בזמן שהתחייבות זו בתוקף.

ב. מוסכם שהתחייבות של הבעל למזונותיה של אשתו על פי ס"ק 3(א) של הסכם זה תכנס לתוקף, והוראות סעיף 2 להסכם זה לא יעמדו לזכותו של האיש, בהתקיים אחת מהנסיבות המתוארות להלן:

(1) האשה הגישה תביעת גירושין לבית הדין המוסמך, ומוכנה לקבלת הגט והצדדים חיים בנפרד למעלה מ- 12 חודש.

(2) בית הדין המוסמך קבע כי אין סיכוי לשלום-בית בין בני הזוג, או כי עליהם להתגרש, או כי מצווה עליהם להתגרש, או המליץ על גירושין, או כל לשון אחר שמשמעה כי אין על בני הזוג לחיות יחד, או חייב או כפה את הגט והאשה מוכנה לקבלת הגט.

(3) הקרע בחיי הנישואין של בני הזוג אינו ניתן עוד לאיחוי והאשה מוכנה לקבלת הגט.

4. פטור הבעל מתשלום מזונות לאשה

אם הגיש האיש תביעה לגירושין נגד האשה לבית הדין והוא מוכן לתת גט ובני הזוג חיים בנפרד למעלה מ- 12 חודש או בהתקיים אחת מהנסיבות המפורטות בס"ק 3(ב) (2) או 3(ב) (3) לעיל, והאשה מסרבת לקבל את הגט, יהיה הבעל פטור כליל ממזונות האשה והוראות סעיף 2 להסכם זה לא יעמדו לזכותה של האשה.

5. שונות

א. תביעות על פי הסכם זה לא ניתנות לכריכה בתביעות גירושין.

ב. בני הזוג מבקשים לאשר הסכם זה כהסכם ממון בהתאם ל"חוק יחסי ממון".

ג. אם כל תנאי בהסכם זה שונה מהאמור ב"חוק יחסי ממון", תנאי הסכם זה גוברים על האמור ב"חוק".

ד. בני הזוג רואים בהסכם זה נספח לכתובה וחלק בלתי נפרד ממנה.

ה. בני הזוג מצהירים כי קבלו קניין בדין הקשר לכל התחייבויותיהם במסמך זה.

ועל זה באנו על החתום

שם: _____

שם: _____

אימות של רושם הנישואין

אני הח"מ, הרב _____, הנושא תעודת זהות מס' _____, בתפקידי כמסדר קידושין לזוג הני"ל, ובהתאם לסמכות שניתנה לי כרושם נישואין על פי ס"ק 2(ג) של חוק יחסי ממון בין בני הזוג-התשל"ג, מאמת את מסמך זה, והנספח המצורף אליו, המהווה הסכם הממון שנכרת בשעת עריכת הנישואין של בני הזוג ומאשר כדלקמן:

1. הן החתן והן הכלה חתמו בפני על הסכם הממון לאחר שקראו את המסמך, הבינו את משמעותו והסכימו לתוכנו.
2. חתימתם של החתן והכלה נעשתה מרצונם הטוב, ללא עושק, ללא כפיה וללא לחץ.
3. החתן והכלה קבלו קניין של התחייבויותיהם הכלולות בהסכם הממון בנוכחות העדים החתומים ומעידים על כך. החתן והכלה הסכימו לקבל את העדים הח"מ כעדים מתאימים לצורך אישור זה.

ולראיה באתי על החתום היום _____ שם הרשם: _____

ע ד :

שם העד _____

ע ד :

שם העד _____

אימות של מסדר הקידושין

אני הח"מ, _____, הנושא תעודת זהות מס' _____, בתפקידי כמסדר קידושין לזוג הני"ל, מאמת את מסמך זה, המהווה הסכם הממון על פי ס"ק 2(ג) של חוק יחסי ממון שנכרת בשעת עריכת הנישואין של בני הזוג ומאשר כדלקמן:

1. הן החתן והן הכלה חתמו בפני על הסכם הממון לאחר שקראו את המסמך, הבינו את משמעותו והסכימו לתוכנו.
2. חתימתם של החתן והכלה נעשתה מרצונם הטוב, ללא עושק, ללא כפיה וללא לחץ.
3. החתן והכלה קבלו קניין של התחייבויותיהם הכלולות בהסכם הממון בנוכחות העדים החתומים ומעידים על כך. החתן והכלה הסכימו לקבל את העדים הח"מ כעדים מתאימים לצורך אישור זה.

ולראיה באתי על החתום היום _____ הרב _____

ע ד :

שם העד _____

ע ד :

שם העד _____

הסכם לכבוד הדדי

דברי הסבר להסכם

1. הכותב: מי ניסח את ההסכם?

ניסוח ההסכם הושלם בשנת 2003. הרב אלישיב קנוהל, הרב דוד בן זזון, והטוענת הרבנית רחל לבמור חברו יחד לניסוחו. במהלך עבודת ניסוח ההסכם התייעצו עם מומחים רבים מתחום דיני המשפחה ומתחום ההלכה היהודית על מנת להגיע להסכם זה. השלמת ניסוח ההסכם נעשתה כאשר הובא בפני קבוצת אנשי ונשות הלכה ומשפט שכונסה על ידי ארגון "קולך". מספר גופים מצאו לנכון להשתמש בהסכם זה כפי שהוא, או כבסיס להסכם משלהם בשינויים קלים, ביניהם ניתן לציין את ארגון "קולך", מועצת רבני "ישראל הצעיר" בישראל והתנועה ליהדות מסורתית בישראל.

2. תמריץ: כיצד מתמרץ ההסכם בעל סרבן לתת גט?

ההסכם מעודד בעל לתת גט לאשתו בכך שהוא מתחייב לשלם סכום כסף נכבד כמזונות מוגדלים לאשה במקרה בו האשה הגישה בקשה להתגרש, ניסיונות שיקום הנישואין על-ידי גורם מקצועי במשך 6-9 חודשים לא הצליחו, והוא עדיין לא נתן לאשתו גט בתום תקופת ההמתנה.

3. הדדיות: האם ההסכם הדדי?

כן. ההסכם הוא הדדי. במקרה בו האשה מסרבת לקבל את הגט היא מחויבת לשלם לבעל מזונות מוגדלים באותו שעור שהוא התחייב בו (הסכם לכבוד הדדי, פסקה ו').

4. רכוש: האם ההסכם משנה את הסדר חלוקת הרכוש ("איזון המשאבים") הקבוע בחוק הישראלי?

כן. במספר מובנים:

א. כמו הסכמים אחרים בחוברת, גם הסכם זה מקדים את המועד שבו יכול בן זוג לדרוש "איזון משאבים" (סעיף ב'1) לנספח להסכם).

ב. ההסכם מתייחס לכתובה. על-פי ההסכם, האשה מסכימה שעיקר הכתובה יהיה כלול בסכומים שהיא זכאית להם על פי בחירתה.

היא מוחלת על תוספת כתובה שהובטחה לה על-ידי הבעל בכתובה (סעיף ב'2-3) לנספח להסכם). במקום סכומים אלו, האשה יכולה לבחור אם היא רוצה את חלוקת הרכוש על-פי הסדר "איזון המשאבים" הקבוע בחוק הישראלי, או לקבל 50,000 ₪ (סעיף א' לנספח להסכם).

ג. ההסכם מתייחס למזונות ילדים בסעיף הצהרתי. על-פי החוק יש לנהוג בהתאם להלכה היהודית הקובעת כי הבעל נושא בעול המזונות הכרחיים של הילדים, בעוד שההסכם קובע כי המזונות הכרחיים של הילדים יתחלקו בשיעור יחסי ליכולתם הכלכלית של בני הזוג (סעיף ג' לנספח להסכם).

5. ייחודיות: מה מאפיין את ההסכם הזה לעומת האחרים?

ההסכם קיבל אישור מפורש וברור של הרב קנוהל ושל הרב בן זזון, רבנים מתנועת הקיבוץ הדתי ורבנים נוספים שאמצו אותו. ההסכם דורש מבני הזוג "תקופת צינון" וטיפול זוגי אצל גורם מקצועי (סעיף ג' להסכם לכבוד הדדי). בהסכם זה כתובת האשה כלולה בסכומים שהיא מקבלת על פי חוק יחסי ממון בין בני זוג תשל"ג-1973. ההסכם מספק תשתית לשינוי הפסיקה המקובלת בבית הדין הרבני הנוגעת למזונות ילדים, והוא היחיד מבין ההסכמים המתייחס למזונות ילדים.

יש הרואים בהסכם זה חסרון: ההסכם הוא מורכב, מאחר והוא מנסה להתמודד לא רק עם סרבנות גט אלא גם עם נושאים אחרים כמו שיקום הנישואין, כתובה ומזונות ילדים.

6. בית הדין הרבני: האם בית הדין הרבני יכיר בהסכם זה כבר-תוקף מבחינה הלכתית? האם בית הדין יאכוף אותו?

בית הדין הרבני אינו נוהג ואינו נדרש "להכיר" באף הסכם בצורה כוללתית וגורפת ולכן טרם הכיר באופן רשמי בהסכם. עם זאת, כפי שציינו גם לגבי הסכמים אחרים בחוברת, המכשיר המשפטי של "מזונות מוגדלים" אושר על-ידי סמכויות רבניות. יתר על כן, הסכם זה נכתב ונוסח בהשפעת הדיינים. זאת ועוד, הסכם זה או הסכמים הבנויים עליו, אושרו בעת חתימתם באופן פרטני בבית הדין הרבני. השאלה אם בית הדין הרבני יאכוף הסכם זה, תלויה בהרכבו של בית הדין ובתפיסת העולם של הדיינים היושבים בהרכב. מכל מקום, מכיוון שגם בתי המשפט לענייני משפחה אשרו את ההסכם הזה בעת חתימתו, נראה כי בתי המשפט כן יאכפו את ההסכם אם יובא בפניהם, ויש להניח שתהיה להסכם השפעה מרתיעה על בן הזוג הסרבן.

7. בית משפט לענייני משפחה: האם בית משפט לענייני משפחה יאכוף הסכם זה?

כן. בית המשפט לענייני משפחה אישר את ההסכם הזה לזוגות שחתמו בפניו. יש להניח כי בתי משפט לענייני משפחה בישראל יאכפו אותו.

8. סמכות שיפוטית: איזו סמכות שיפוטית יכולה לאכוף הסכם זה?

הסכם זה מאפשר את אישורו ואכיפתו הן בבית הדין הרבני והן בבית המשפט.

9. חתימה: בפני מי חותמים על ההסכם כדי לתת לו תוקף כלשהו?

מאחר וההסכם לכבוד הדדי מורכב משני חלקים, כאשר החלק השני, שכותרתו "נספח להסכם לכבוד הדדי- התניות ממוניות", עונה להגדרה "הסכם ממוני", יש לחתום על ההסכם כולו בפני נוטריון או רושם הנישואין לפני הנישואין. במקרה הצורך ניתן לחתום בפני בית המשפט או בית הדין גם לאחר הנישואין.

הסכם לכבוד הדדי

שנערך ב_____ ביום _____ לחודש _____ שנת _____,

בין _____ שם האיש _____ מספר תעודת זהות _____ (שיקרא להלן: "האיש"),

לבין _____ שם האשה _____ מספר תעודת זהות _____ (שתקרא להלן: "האשה"),

הואיל והאיש והאשה (להלן: "בני הזוג") הסכימו ביניהם להינשא בחופה וקידושין כדת משה וישראל,

הואיל ובני הזוג מתכוונים לנהוג כבוד אחד כלפי משנהו וליישב חלוקי דעות ביניהם בהגנות ובדרכי נעם,

והואיל ובני הזוג הסכימו להשתית את חיי נישואיהם על יסודות של אהבה, אחוה, שלום, שוויון, כבוד, התחשבות, הגנות ואכפתיות הדדיים,

לפיכך, סוכם בין בני הזוג כדלקמן:

מבוא

א. המבוא להסכם זה מהווה חלק בלתי נפרד ממנו.

ההודעה

ב. רצה אחד מבני הזוג לגור בנפרד מבן זוגו, יכול הוא למסור הודעה בכתב למשנהו ובה הוא מודיע כי הוא מבקש לממש את התחייבויות בן הזוג השני המופיעות בסעיף ה' או ו' שלהלן, לפי העניין, (להלן: "ההודעה"). אין במשלוח הודעה על ידי בן זוג אחד כדי למנוע משלוח הודעה גם על ידי בן הזוג השני. מסירת ההודעה תבוצע במסירה אישית או במשלוח ההודעה בדואר רשום או בתחליף המצאה בהתאם לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984.

יום מסירת ההודעה כאמור יקרא להלן: "יום ההודעה". שולח הודעה רשאי לבטלה בכתב ולחזור ולשולחה לפי שיקול דעתו הבלעדי. אין בביטול הודעה כדי לפגוע בתוקפה של הודעה ששלח בן הזוג השני.

שיקום הנישואין

ג. 1. מקבל ההודעה רשאי לבקש לשקם את הנישואין בעזרת גורם מקצועי מוסכם (להלן: "המסייע לשיקום הנישואין"). בהעדר הסכמה בין בני הזוג בבחירת המסייע לשיקום הנישואין, ימונה המסייע לשיקום הנישואין על ידי האגודה הישראלית לטיפול במשפחה ובנישואין ולחינוך בחיי משפחה.

2. בני הזוג מתחייבים להופיע בפני המסייע לשיקום הנישואין עד שלוש פעמים. שכרו של המסייע לשיקום הנישואין עבור הפגישות הנ"ל ישולם שווה בשווה על-ידי שני בני הזוג.

3. לא יאוחר מ-180 יום מיום ההודעה, ימסור המסייע לשיקום הנישואין מכתב לכל אחד מבני הזוג בו יציין אם בני הזוג הגיעו להסכמה לשקם את הנישואין, אם לאו. כאשר בני הזוג לא הגיעו להסכמה לשקם את הנישואין, אך לדעת המסייע לשיקום הנישואין יש בכוחו של טיפול זוגי לעזור לבני הזוג לשקם את נישואיהם, יציין זאת במכתבו.

התקופה

ד. שלח אחד מבני הזוג הודעה, חלפו 180 (מאה ושמונים) יום מיום ההודעה (להלן: "התקופה"), ובני הזוג לא הגיעו להסכמה לשקם את הנישואין והמסייע לשיקום הנישואין לא ציין כי לדעתו יש בכוחו של טיפול זוגי לעזור לבני הזוג לשקם את נישואיהם, זכאי השולח לנקוט כל פעולה למימוש התחייבויות בן הזוג השני המופיעות בסעיף ה' או ו' שלהלן, לפי העניין (להלן: "ההתחייבויות"). כאשר המסייע לשיקום הנישואין ציין כי לדעתו יש בכוחו של טיפול זוגי לעזור לבני הזוג לשקם את נישואיהם - תוארך התקופה ב-90 ימים נוספים (להלן: "התקופה הנוספת") ויחול על התקופה הנוספת האמור בסעיף ג' (2) שלעיל.

שולח הודעה רשאי, **בכתב**, להאריך את התקופה, ולקצר את ההארכה. אין בהארכת התקופה על ידי בן זוג אחד כדי להאריך את התקופה הרלוונטית להודעה של בן הזוג השני.

מוסכם במפורש על בני הזוג כי:

1. משך מהלך שיקום הנישואין, האמור בסעיף ג', נכלל בתוך התקופה האמורה, ולא יאריכה אף אם לא התקיימו שלוש הפגישות בפני המסייע לשיקום הנישואין.
2. על אף האמור בסעיף ג' (2) שלעיל, שולח הודעה רשאי לנקוט כל פעולה למימוש ההתחייבויות בתום התקופה והתקופה הנוספת (אם חלה) בכל מקרה, למעט במקרה בו מונה מסייע לשיקום הנישואין, ושולח הודעה עצמו לא הופיע בפניו לפי הזמנת המסייע לשיקום הנישואין, כאמור לעיל.

התחייבויות בני הזוג

ה. התחייבויות האישי

1. האישי מתחייב מעכשיו לשלם לאשה דמי מזונות חודשיים בסכום הגבוה מבין הסכומים המפורטים להלן:
א. סך בש"ח השווה ל-1,500 \$ (אלף וחמש מאות דולר ארה"ב) לפי שערן היציג כפי שיהיה ידוע בזמן ביצוע התשלום בפועל.
סכום המהווה 50% (חמישים אחוז) מהכנסתו החודשית הממוצעת (נטו) בשנה שקדמה ליום ההודעה.

על אף התחייבותו זו של האישי לדמי המזונות, האשה מסכימה להסתפק במזונות על פי הנהוג והמקובל על פי דין מיום הנישואין ועד לתום התקופה והתקופה הנוספת (אם חלה).

2. התחייבות זו של האישי אינה תלויה בהכנסותיה של האשה ממשכורת, שכר, רכוש או מכל מקור אחר, ואינה ניתנת לקיזוז כנגד חיובים כלשהם של האשה כלפיו.

3. על אף התחייבותו לשלם דמי מזונות חדשיים כאמור לעיל בסעיף קטן 1 האישי מוחל מעכשיו על כל זכות המוקנית לו על פי דין בהכנסות שיהיו לאשה בתקופה בה האשה זכאית למימוש ההתחייבויות, לרבות מעשה ידיה, מותר מעשה ידיה, מציאתה או פירות נכסיה.

4. התחייבויות אלו שרירות וקיימות במלואן על אף כל מעשה או מחדל של האשה.

5. על אף האמור בסעיף קטן 4, התחייבויות אלו בטלות אם האשה תסרב לסיים הנישואין כהגדרת "סיים הנישואין" בסעיף ז' או שלא תופיע בבית הדין, היא או שלוחה, במועד שנקבע כנדרש ללא סיבה מוצדקת לאי ההופעה.

ו. התחייבויות האשה

1. האשה מתחייבת מעכשיו לשלם לאיש החל מתום התקופה והתקופה הנוספת (אם חלה) דמי מזונות חודשיים בסכום הגבוה מבין הסכומים המפורטים להלן:

א. סך בש"ח, השווה ל-1,500 \$ (אלף וחמש מאות דולר ארה"ב) לפי שערן היציג כפי שיהיה ידוע בזמן ביצוע התשלום בפועל.
ב. סכום המהווה 50% (חמישים אחוז) מהכנסתה החודשית הממוצעת (נטו) בשנה שקדמה ליום ההודעה.

2. התחייבות זו של האשה אינה תלויה בהכנסותיה של האישי ממשכורת, שכר, רכוש או מכל מקור אחר, ואינה ניתנת לקיזוז כנגד חיובים כלשהם של האישי כלפיה.

3. על אף התחייבותה לשלם דמי מזונות חודשיים כאמור לעיל בסעיף קטן 1 האשה מוחלת מעכשיו על כל זכות המוקנית לה על פי דין כלפי האיש או בהכנסות שיהיו לאיש בתקופה בה האיש זכאי למימוש ההתחייבויות.

4. התחייבויות אלו שרירות וקיימות במלואן על אף כל מעשה או מחדל של האיש.

5. על אף האמור בסעיף קטן 4, התחייבויות אלו בטלות אם האשה תסכים לסיום הנישואין, כהגדרת "סיום הנישואין" בסעיף ז' ותופיע בבית הדין, היא או שלוחה, במועד שנקבע כנדרש, אלא אם נבצר ממנה להופיע בבית הדין מסיבה מוצדקת לאי ההופעה.

סיום הנישואין

ז. לענין ההתחייבויות האמורות בסעיף ה' ובסעיף ו' דלעיל, "סיום הנישואין" משמעו: סיום הנישואין שבין בני הזוג כדת משה וישראל, ללא קשר וללא התניה בכל צורה או דרך שהיא בנושאים אחרים הנלווים או הקשורים לסיום הנישואין. בכלל זה: ענייני משמורת הילדים, מזונותיהם וחינוכם, ענייני ממון, סמכויות שיפוט או נושאים נלווים אחרים כלשהם (להלן: "עניינים אחרים"). למען הסר כל ספק מובהר, כי אשה שמסכימה לסיום הנישואין כדת משה וישראל, אפילו אינה מסכימה לתנאים או לדרישות בעניינים האחרים, לא תיחשב כמי שמסרבת לסיום הנישואין.

שמירת זכויות

ח. למעט האמור לעיל במפורש אין בהסכם זה כדי לפגוע בזכויות האיש ו/או האשה ו/או הילדים ו/או בכל סעד אחר העומד לרשות מי מבני הזוג ו/או בחלוקת הרכוש של בני הזוג, כמתחייב על פי דין ו/או על פי הסכם שנחתם ביניהם ו/או על פי מנהג המדינה. אין בנקיטת הליכים משפטיים כדי לגרוע מן האמור בהסכם זה. כדי למנוע פגיעה בשלום הבית מסכימים בני הזוג, כי פעולה המקנה סמכות לגוף שיפוטני תיעשה בהסכמה בלבד. כל עוד לא ניתנה הסכמה, תישאר הסמכות לגוף בעל הסמכות המקורית.

תוקף ההסכם

ט. אם יש מחלוקת בין הפוסקים לגבי תקפות ההסכם או סעיף מסעיפיו לפי דין תורה, בני הזוג מקבלים על עצמם את השיטה הנותנת יתר תוקף לסעיפי ההסכם. כל אחד מבני הזוג מתחייב לשלם למשנהו כל סכום, ומקנה לו כל זכות בהתאם לשיטה הנותנת יתר תוקף לסעיפי ההסכם, כך שלא יוכל לטעון טענת "קים לי".

י. בני הזוג מסכימים, כי במקרה שחלק כלשהו מהסכם זה יפסל, יושמט, יקבע שאינו תקף, לא יוכל להתבצע או לא יוכל להיות מוצא אל הפועל, הרי דבר זה לא יפגע בתוקף שאר חלקי ההסכם והם יעמדו בתוקפם המלא.

יא. הימנעות או שיהוי או עיכוב של מי מבני הזוג מלתבוע ו/או לפעול למימוש זכות המוקנית לו על פי הסכם זה אין בה משום ויתור או מחילה על כל זכות כאמור, אלא אם נעשו הויתור או המחילה בכתב.

יב. כל ההתחייבויות בהסכם זה חלות מעכשיו בשעבוד הגוף, ונעשו בבית דין חשוב, לא כאסמכתא ולא כטופסי שטרות, אלא ככל שטרי ממון הנהוגים בישראל, כהוגן וכתיקון רבותינו ז"ל. כל התנאים האמורים לעיל תקפים כתוקף תנאי בני ג' ובני ראובן. בני הזוג התנו זה עם זה שלא ישמיטו את החיובים הנובעים מהסכם זה בשביעית. תוקף הסכם זה כתוקף כל השטרות, כתקנת חז"ל, בביטול ובפסול כל המודעות ומודעי מודעות והעדים עליהם. על כל ה"ל קיבלו בני הזוג התחייבות בקניין המועיל, על כל דבר לפי עניינם, ובשבועה. חתימת בני הזוג על הסכם זה היא הודאה בכל האמור.

יג. ברצון בני הזוג לתת תוקף להסכם זה הן לפי דין תורה, הן לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג - 1973 (להלן: "החוק") והן לפי כל דין.

י. סעיף שאינו מוסכם נמחק על ידי העברת קו עליו וחתימת שני בני הזוג בראשי תיבות על יד המחיקה. כל שינוי של הסכם זה ייעשה בכתב בלבד ובאישור גוף שיפוטי מוסמך.

טו. הכותרות בהסכם זה נעשו מטעמי נוחות בלבד ואין לייחס להם משמעות בפרשנות ההסכם.

טז. כל הסכם או שטר שייעשה בין בני הזוג לאחר חתימת הסכם זה, ולא יכלול הפנייה מפורשת להסכם זה, יפורש על פי הכתוב בהסכם זה ויהיה כפוף לו.

יז. בני הזוג מודיעים ומצהירים כי קראו את ההסכם, והוא הוסבר להם, והם הבינו את כל הכתוב בו, הם חותמים עליו מרצונם החופשי ללא כל אילוץ, וכי ניתנה להם האפשרות להתייעץ עם כל מי שמצאו לנכון, לרבות ייעוץ משפטי והלכתי.

ועל זה באנו על החתום:

האשה

האיש

נספח להסכם לכבוד הדדי - התניות ממוניות

שנערך ב- _____ ביום _____ לחודש _____ שנת _____,

בין _____ שם האיש _____ מספר תעודת זהות _____ (שיקרא להלן: "האיש"),

לבין _____ שם האשה _____ מספר תעודת זהות _____ (שתקרא להלן: "האשה"),

הואיל והאיש והאשה (להלן: "בני הזוג") הסכימו ביניהם להינשא בחופה וקידושין כדת משה וישראל, והואיל ובני הזוג חתמו ביום _____ לחודש _____ שנת _____ על הסכם לכבוד הדדי, וברצונם להוסיף לו את התניות הממוניות כפי שיפורטו להלן,

לפיכך, הוסכם בין בני הזוג כדלקמן:

יחסי ממון

א. כל אחד מבני הזוג מתחייב לשלם למשנהו כל ממון ומקנה לו כל זכות כמתחייב מהוראות חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973 ופרשנותן המוסמכת כפי שיהיו במועד חלוקת הרכוש, לרבות הסדר איזון המשאבים.

2. האשה זכאית לבחור בין מימוש האמור לעיל בסעיף זה לבין קבלת סך של 50,000 ש"ח (חמישים אלף שקלים חדשים) צמודים למדד המחירים לצרכן מיום 16 בינואר 2003 ועד למועד התשלום בפועל.

ב. על אף האמור בחוק הנ"ל, מוסכם במפורש על בני הזוג כדלהלן:

1. חלוקת הרכוש תבצע בתום התקופה והתקופה הנוספת (אם חלה) כהגדרתן בסעיף ד' בהסכם לכבוד הדדי דלעיל.
2. הסכם זה אינו בא לפגוע בזכות האשה לעיקר כתובה כדין, אולם סכום זה כלול בסכומים שהיא זכאית להם, על פי האמור לעיל בסעיף א' בנספח זה.
3. האשה מוחלת בזאת על התוספת לכתובתה. אם בכל זאת תקבל האשה בעתיד סכום כלשהו כתוספת כתובה, היא מתחייבת לשלם לבעל מיד את הסכום שקיבלה כתוספת הכתובה.

מזונות הילדים

ג. בני הזוג מתחייבים לשאת יחדיו במזונות הילדים שיוולדו להם, לרבות שווי הטיפול בהם בשיעור יחסי ליכולתם הכלכלית כמפורט להלן:

מוסכם על בני הזוג כי בקביעת מזונות הילדים יתחשב הגוף השיפוטי הדין בעניין במכלול המשאבים שבידי כל אחד מבני הזוג, לרבות: חלקו של כל אחד מהם בחלוקת הרכוש, יכולת ההשתכרות של כל אחד מבני הזוג, זהות ההורה המשמורן, היקף הסדרי הראייה והביקור, דרישות המשמורת ועוד. הכל במטרה להגיע לקביעה צודקת של חלוקת נטל מזונות הילדים. בני הזוג מתחייבים לשלם כל סכום על פי האמור לעיל.

תוקף ההסכם

ד. אם יש מחלוקת בין הפוסקים לגבי תקפות ההסכם או סעיף מסעיפיו לפי דין תורה, בני הזוג מקבלים על עצמם את השיטה הנותנת יתר תוקף לסעיפי ההסכם. כל אחד מבני הזוג מתחייב לשלם למשנהו כל סכום, ומקנה לו כל זכות בהתאם לשיטה הנותנת יתר תוקף לסעיפי ההסכם, כך שלא יוכל לטעון טענת "קים לי".

ה. בני הזוג מסכימים, כי במקרה שחלק כלשהו מהסכם זה יפסל, יושמט, יקבע שאינו תקף, לא יוכל להתבצע או לא יוכל להיות מוצא אל הפועל, הרי דבר זה לא יפגע בתוקף שאר חלקי ההסכם והם יעמדו בתוקפם המלא.

ו. הימנעות או שיהיו או עיכוב של מי מבני הזוג מלתבוע ו/או לפעול למימוש זכות המוקנית לו על פי הסכם זה אין בה משום ויתור או מחילה על כל זכות כאמור, אלא אם נעשו היתור או המחילה בכתב.

ז. ברצון בני הזוג לתת תוקף להסכם זה הן לפי דין תורה, הן לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973 (להלן: "החוק") והן לפי כל דין. ידוע לבני הזוג כי הוראות החוק יחולו עליהם במקרה שלא נקבע אחרת בהסכם ממון שנחתם ביניהם ואושר או אומת בהתאם לחוק וברצונם שהוראות החוק יחולו עליהם בכפוף להוראות הסכם זה.

ח. כל ההתחייבויות בהסכם זה חלות מעכשיו בשעבוד הגוף, ונעשו בבית דין חשוב, לא כאסמכתא ולא כטופסי שטרות, אלא ככל שטרי ממון הנהגים בישראל, כהוגן וכתיקון רבותינו ז"ל. כל התנאים האמורים לעיל תקפים כתוקף תנאי בני ג' ובני ראובן. הצדדים התנו זה עם זה שלא ישמיטו את החיובים הנובעים מהסכם זה בשביעית. תוקף הסכם זה כתוקף כל השטרות, כתקנת חז"ל, בביטול ובפסול כל המודעות ומודעי מודעות והעדים עליהם. על כל הנ"ל קיבלו בני הזוג התחייבות בקניין המועיל, על כל דבר לפי עניינו, ובשבועה. חתימת בני הזוג על הסכם זה היא הודאה בכל האמור.

ט. סעיף שאינו מוסכם ימחק על ידי העברת קו עליו וחתימת שני בני הזוג בראשי תיבות על יד המחיקה. כל שינוי של הסכם זה ייעשה בכתב בלבד ובאישור גוף שיפטי מוסמך.

י. הכותרות בהסכם זה נעשו מטעמי נוחות בלבד ואין לייחס להם משמעות בפרשנות ההסכם.

יא. כל הסכם או שטר שיעשה בין בני הזוג לאחר חתימת הסכם זה, ולא יכלול הפנייה מפורשת להסכם זה, יפורש על פי הכתוב בהסכם זה ויהיה כפוף לו.

יב. בני הזוג מודיעים ומצהירים כי קראו את ההסכם, וכי הוא הוסבר להם, והם הבינו את כל הכתוב בו, והם חותמים עליו מרצונם החופשי ללא כל אילוץ, וכי ניתנה להם האפשרות להתייעץ עם כל מי שמצאו לנכון, לרבות ייעוץ משפטי והלכתי.

ועל זה באנו על החתום:

האשה

האיש

אישור / אימות ההסכם

לאחר שנכחתי שבני הזוג החתומים על ההסכם המצורף, הכולל נספח התניות ממוניות / שאינו כולל נספח התניות ממוניות, המסומן כולו "א" - עשו את ההסכם בהסכמה חופשית ובהבינם את משמעותו ואת תוצאותיו הריני מאשר/מאמת את ההסכם כהסכם ממון.

_____ היום:

חתימה

חותמת

הגורם המאשר/מאמת

רושם הנישואין או בית הדין הרבני האזורי או בית המשפט לענייני משפחה או נוטריון

הסכם לחיי נישואין כדת משה וישראל

דברי הסבר להסכם

1. הכותב: מי ניסח את ההסכם?

הרב בניו ברונר, ראש ישיבת ההסדר בצפת וראש מיזם החתונות של צהר, ניסח את ההסכם בהתייעצות עם רבנים נוספים. ההסכם, לרבות דברי מבוא ורקע, פורסם בכתב העת 'צהר' כז (תשס"ז) 69.

2. תמריץ: כיצד מתמרץ ההסכם בעל סרבן לתת גט?

לאחר קביעת בית הדין שיש להפעיל את ההסכם, מחוייב הבעל בתשלום דמי מזונות מוגדלים ומוותר על כל הזכויות שיש לו בהכנסות האשה ובנכסיה. עם זאת, בית הדין יכול להפחית את התחייבותו של הבעל אם יראה לו שאינו יכול לעמוד בה. כמו כן, יכול בית הדין להפסיק כליל את ביצוע ההתחייבות אם האשה מסרבת לשתף עימו פעולה או לציית לפסקיו.

3. הדדיות: האם ההסכם הוא הדדי?

כן. לאחר קביעת בית הדין שיש להפעיל את ההסכם לבעל ולבנות האשה בתשלום דמי מזונות מוגדלים ומוותרת על כל הזכויות שמקנה לה הדין מהבעל ומנכסיו. עם זאת, יכול בית הדין להפחית את התחייבותה של האשה אם יראה לו שאינה יכולה לעמוד בה. כמו כן, יכול בית הדין להפסיק כליל את ביצוע ההתחייבות אם הבעל מסרב לשתף עמו פעולה או לציית לפסקיו, וכן במקרה בו משתפת האשה פעולה עם בית הדין ומגיעה לדיון שנקבע או במקרה שבשל סיבה מוצדקת נבצר ממנה להופיע בפניו.

4. רכוש: האם ההסכם משנה את הסדר חלוקת הרכוש ("איזון המשאבים") הקבוע בחוק הישראלי?

כן, בהיבט של הקדמת מועד איזון המשאבים. בהיבטים האחרים מצהירים הצדדים כי יחולו עליהם הוראות חוק יחסי ממון. עם זאת, מועד איזון המשאבים יהיה שונה מזה האמור בחוק. המועד יהיה לפי החלטת בית הדין, ובהיעדר החלטה אחרת, 120 יום ממועד מסירת ההודעה על הרצון להתגרש.

5. ייחודיות: מה מאפיין את ההסכם הזה לעומת האחרים?

ההסכם קובע כי ההתחייבויות שבו יופעלו לפי ראות עיני בית הדין, והצדדים אינם יכולים להפעילו על דעת עצמם. בכך שונה הסכם זה באופן מהותי מן ה"הסכם לכבוד הדדי" (מס' 3), על אף הדמיון במנגנון מניעת הגט ובעקרון ההדדיות שבשניהם. בית הדין הוא הגורם המוסכם לדיון בסכסוך על כל היבטיו ובהפעלת ההסכם, ולא ניתן לפנות לבית המשפט בנוגע אליהם.

6. בית הדין הרבני: האם בית הדין הרבני יכיר בהסכם זה ככר-תוקף מבחינה הלכתית? האם בית הדין יאכופ אותו?

בהתאם להבנתנו את המצב המשפטי וההלכתי יש להניח שכן (וכך משער מנסח ההסכם). ההסכם נוסח בהתייעצות עם דיינים והוא מבוסס על נוסח הסכם שמשמש את איגוד הרבנים (האורתודוקסיים) בארה"ב, אותו אישרו הרב זלמן נחמיה גולדברג והרב עובדיה יוסף. הוא נוסח כך שלא יגרום לחשש של 'גט מעושה' והוא מקנה סמכות שיפוט בלעדית לבית הדין וכן את הסמכות להפעלת ההסכם.

7. בית משפט לענייני משפחה: האם בית משפט לענייני משפחה יאכופ הסכם זה?

לא. הצדדים מצהירים כי הערכאה השיפוטית היחידה המוסמכת לדון בהסכם היא בית הדין.

8. סמכות שיפוטית: האם ההסכם מפנה את הצדדים לערכאה ספציפית להתדיינות?

כן. ראו סעיפים 5-7.

9. חתימה: בפני מי חותמים על ההסכם כדי לתת לו תוקף?

יש לחתום בפני נוטריון או רושם הנישואין לפני הנישואין. במקרה הצורך ניתן לחתום בפני בימ"ש או בית הדין גם לאחר הנישואין.

הסכם לחיי נישואין כדת משה וישראל

הרב בניהו ברונר

שנערך במקום _____ בתאריך _____

בין האישה _____ לבין האשה _____

אם ירצה אחד מבני הזוג, מסיבה כלשהי, לגור בנפרד מבן זוגו, יוכל להודיע בכתב, בדואר רשום או במסירה אישית לבן הזוג, על רצונו לממש את ההתחייבות דלהלן, לפי העניין. בית הדין הרבני רשאי לקבוע, כראות עיניו, מועד לתחילת מימוש ההתחייבות. בהעדר קביעה אחרת המועד יהיה 180 יום ממסירת ההודעה.

התחייבות האישה

האישה מתחייב מעכשיו לשלם לאשה דמי מזונות חודשיים בסך _____ (1. סכום קבוע. 2. אחוז מהכנסה חדשית) ללא תלות בהכנסות האשה מכל מקור שהוא. שום מעשה או מחדל של האשה לא יפגע בתוקפה של ההתחייבות. רשאי בית הדין בעניינם של בני הזוג להפחית את סכום דמי המזונות עד מחצית סך כל ההכנסות בפועל בניכוי מזונות הילדים, אם ייראה לו שהאישה אינה מסוגלת לעמוד בתשלום הסכום האמור. בתקופה שבה האשה זכאית למימוש התחייבות זו, האישה מוחל מעכשיו על כל זכות כלפי האשה וכן כל זכות בהכנסותיה ובנכסיה. על אף התחייבותו של האישה לדמי המזונות האמורים, האשה מוכנה להסתפק במזונות על פי הנהוג והמקובל על פי דין, מיום הנישואין ועד המועד שנקבע למימוש ההתחייבות. התחייבות זו אינה ניתנת למימוש אם האשה לא תופיע בבית הדין הרבני במועד שנקבע לשם סיום הנישואין, ללא סיבה מוצדקת לדעת בית הדין. בית הדין רשאי, לאחר אזהרה, להפסיק כליל את ביצוע ההתחייבות אם תסרב האשה להופיע לפניו או לא תציית לפסק בית הדין.

התחייבות האשה

האשה מתחייבת מעכשיו לשלם לאיש, החל מתום התקופה והתקופה הנוספת (אם חלה) דמי מזונות חודשיים בסך _____ (1. סכום קבוע. 2. אחוז מהכנסה חדשית) ללא תלות בהכנסות האישה מכל מקור שהוא. שום מעשה או מחדל של האישה לא יפגע בתוקפה של ההתחייבות. רשאי בית הדין בעניינם של בני הזוג להפחית את סכום דמי המזונות עד מחצית סך כל ההכנסות בפועל בניכוי מזונות הילדים, אם ייראה לו שהאשה אינה מסוגלת לעמוד בתשלום הסכום האמור. בתקופה שבה האישה זכאית למימוש התחייבות זו, האשה מוחלת מעכשיו על כל זכות המוקנית לה על פי הדין כלפי האישה או בהכנסותיה. התחייבות זו אינה ניתנת למימוש אם האשה מסכימה לסיום הנישואין, ותופיע בבית הדין הרבני במועד שנקבע לשם סיום הנישואין, אלא אם נבצר ממנה, מסיבה שלדעת בית הדין היא סיבה מוצדקת, להופיע כאמור. בית הדין רשאי, לאחר אזהרה, להפסיק כליל את ביצוע ההתחייבות אם האישה יסרב להופיע לפניו או לא יציית לפסק בית הדין.

סיום הנישואין

'הסכמה לסיום הנישואין' משמעה הסכמה לגט פיטורין כדת משה וישראל, ללא קשר וללא התניה בכל צורה שהיא בנושאים אחרים, ובכללם אחזקת ילדים וחינוכם, ענייני ממון, סמכויות שיפוט או נושאים נלווים אחרים כלשהם. יובהר כי האשה המסכימה לגט פיטורין כדת משה וישראל בלא התניה, אפילו אינה מסכימה לדרישות או לתנאים שמציב הבעל מצדו למתן גט, תיחשב כמסכימה לסיום הנישואין.

בית הדין

מוסכם על הצדדים כי מימוש הסכם זה וחילוקי דעות בתחולתו וכן כל סכסוך או חילוקי דעות בקשר למזונות האשה והילדים, וכן חלוקת רכוש ושאלות נלוות, יימסרו בין לבין לפשרה להכרעת בית הדין הרבני האזורי בעל הסמכות לדון בעניינם.

כל אחד מן הצדדים מתחייב מעכשיו לשלם לרעהו כפי פסיקת בית הדין, והוא מוחל לרעהו על כל זכות שלו אשר ממנה יפטור בית הדין את רעהו, ומקנה מעכשיו לרעהו כל חפץ מקרקעין או מטלטלין כפי שיפסוק בית הדין.

שנות

אם יש מחלוקת בין הפוסקים לגבי תקפות ההסכם או סעיף מסעיפיו לפי דין תורה, בני הזוג מקבלים על עצמם את השיטה הנותנת יותר תוקף לסעיפי ההסכם. כל אחד מבני הזוג מתחייב לשלם למשנהו כל סכום, ומקנה לו כל זכות בהתאם לשיטה הנותנת יותר תוקף לסעיפי ההסכם, כך שלא יוכל לטעון טענת "קים לי".

בני הזוג מקבלים עליהם כי יחולו עליהם הוראות חוק יחסי ממון בין בני זוג התשל"ג-1973, אולם מוסכם עליהם כי מועד איזון המשאבים יהיה לא כאמור בחוק אלא לפי החלטת בית הדין, ובהעדר החלטה אחרת יהיה המועד 120 יום ממסירת ההודעה. למעט האמור בהסכם זה במפורש, אין בהסכם זה כדי לפגוע בזכויות העומדות למי מבני הזוג על פי הדין או הסכם או מנהג המדינה.

בני הזוג מודים שההתחייבויות בהסכם זה נעשו בקניין ובאופן המועיל בדיון תורה וכחומר כל שטרות שבבית דין חשוב, והתנאים נעשו כחומר כל התנאים, ושכל מקרה שבו יש בחוזה ניסוח שאינו תקף או אינו מועיל או שיש ספק או מחלוקת בתקפות, נעשתה גם ההתחייבות באופן המועיל להגשמת כוונות הצדדים.

הם מצהירים ומודים שקראו את ההסכם והבינו את הכתוב בו והם חותמים עליו מרצונם, ומבקשים לאשר או לאמת ההסכם כהסכם ממון כדין.

האיש

לאחר שנוכחתי שבני הזוג החתומים על ההסכם דלעיל עשו את ההסכם בהסכמה חופשית ובהינבם את משמעותו ואת תוצאותיו אחרי שקראו את המבוא ואת ההסכם לפרטיו, ולאחר שנעשה קנין על ההתחייבויות הממוניות הכרוכות בהסכם, הריני מאשר/מאמת את ההסכם כהסכם ממון.

תאריך

חתימת רושם הנישואין/נוטריון / בית דין רבני

ב. הסכם לתשלום מזונות בנסיבות שבהן בן הזוג חויב בגירושין

מבוא

הצדדים עומדים להינשא בחו"ק כדמו"י, ויעשו את כל אשר בידם לבנות בית נאמן בישראל לאורך ימים ושנים. למרות זאת הוסכם שבמידה והנישואין לא יעלו יפה, ואחד הצדדים יבקש להתגרש והצד השני יעכב את הגירושין בניגוד להוראת בית הדין הרבני המוסמך לדון ביניהם שפסק חיוב גירושין, הצד המעכב מתחייב בתשלום מזונות כמפורט להלן, וזאת עד למועד סידור הגט.

הסכם זה אינו מתייחס לשאלת חלוקת הרכוש בין הצדדים במקרה של פירוד, ונושא זה אינו עילה לעיכוב הגירושין, ולעיכוב מימוש ההסכם הנוכחי.

התחייבות האישה

האישה מתחייב מעכשיו לשלם לאשה דמי מזונות חודשיים את הסכום הגבוה מבין הסכומים המפורטים להלן. א. סך 1,500 דולר ארה"ב לפי שער יציג ביום התשלום. ב. סכום השווה למחצית הכנסתו החודשית הממוצעת נטו בשנה שקדמה ליום ההודעה. התחייבות זו תבוא לידי מימוש החל מהמועד שבו בית הדין הרבני הדן בעניינם של הצדדים יפסוק לחייב את הבעל בגירושין. בתקופה שבה האשה זכאית למזונות על פי ההסכם הנוכחי, היא תקבלם בלא להתחשב בהכנסות שהאשה תקבל מעבודה או מכל מקור אחר.

התחייבות האשה

האשה מתחייבת מעכשיו לשלם לאיש דמי מזונות חודשיים את הסכום הגבוה מבין הסכומים המפורטים להלן. א. סך 1,500 דולר ארה"ב לפי שער יציג ביום התשלום. ב. סכום השווה למחצית הכנסתה החודשית הממוצעת נטו בשנה שקדמה למועד מימוש ההתחייבות. התחייבות זו תבוא לידי מימוש החל מהיום שבו בית הדין הרבני הדן בעניינם של הצדדים יפסוק לחייב את האשה בגירושין. בתקופה שבה האשה מחויבת בתשלום זה, הוא ישולם בלא להתחשב בכל הכנסה שיש לבעל מכל מקור אחר. בית הדין הרבני הדן במימוש ההתחייבות שבהסכם זה רשאי לקבוע סכום אחר הנמוך מהקבוע לעיל, במידה ויתברר כי הבעל או האשה אינם מסוגלים לעמוד בתשלום הקבוע בהסכם זה, או אם יתברר כי בערכאה אחרת נקבע חיוב אחד הצדדים, ואין ברשותם מקורות מימון או רכוש הניתן למימוש למילוי התחייבותו, או אם יתברר כי בערכאה אחרת נקבע חיוב תשלום מזונות בעבור הצד השני. הצדדים מצהירים כי ההסכם הנוכחי נעשה בקניין המועיל דלא כאסמכתא, וההתחייבויות נעשו בדרך התחייבות חכמי ספרד שבשו"ע חו"מ סי' רז, ודלא כטופסי דשטרא. הצדדים מצהירים כי כל פרטי ההסכם הנוכחי נהירים להם ולאחר שקיבלו הסבר נאות, ומסכימים ומתחייבים לפעול בהתאם להסכם זה, ומתחייבים ומסכימים לתת תוקף להסכם על פי השיטה המקיימת הסכם זה ושלא תועיל ולא תישמע טענת 'קים לי', לצמצם או לבטל מכוחו של ההסכם.

סמכות שיפוט

מוסכם כי בית הדין הרבני הוא הערכאה השיפוטית היחידה המוסמכת לדון ולפסוק בכל הקשור למימוש ההסכם הנוכחי. סעיף זה הינו תנאי להתחייבות הצדדים בהסכם הנוכחי. הצדדים מאשרים בחתימת ידם את ההסכם שנחתם על ידם ביום חודש שנת

אישור

אני החתום מטה מצהיר כי בני הזוג חתמו בפניי על ההסכם הנוכחי לאחר שפרטי ההתחייבויות הובהרו לבני הזוג ולאחר שנעשה עמם קניין על ההתחייבויות הממוניות שבהסכם.

.....
חתימת רושם הנישואין/נוטריון/ בי"ד

.....
תאריך

שטר הבהרה לעניין תנאי בקידושין

דברי הסבר להסכם

1. הכותב: מי ניסח את ההסכם?

הרב פרופ' נעם זהר ניסח את ההסכם בשנת 2003. פרופ' זהר הוא מרצה לפילוסופיה באוניברסיטת בר-אילן וחוקר בכיר במכון הרטמן.

2. תמריץ: כיצד מתמרץ ההסכם בעל סרבן לתת גט?

ההסכם אינו כולל תמריץ לבעל לתת גט. במקום זאת, מכיל ההסכם תנאים לקידושין. על פי ההסכם האשה תחשב "מקודשת" כל זמן שלא יתרחש אחד מן הדברים הבאים:

- א. האשה פנתה לבית דין ובית הדין בירר ומצא שהבעל נעדר 12 חודשים ואין שום הודעה ממנו.
- ב. בית הדין פסק שהבעל חייב לתת גט לאשתו והבעל עומד בסירובו 3 חודשים (או נקבע שהוא מסרב 3 חודשים לבוא לדיון).
- ג. בית הדין פסק שהבעל אינו כשיר מבחינה משפטית ("שוטה") לתת גט והבעל עומד בחזקה זו לפחות 3 חודשים.

3. הדדיות: האם ההסכם הדדי?

לא. ההסכם אינו הדדי. ההסכם מבטל את הקידושין במקרים של סרבנות הבעל או עגינות (הבעל נעלם או שוטה) אך ההסכם אינו מבטל את הקידושין במקרה של סרבנות האשה או במקרה שהיא נעדרת או מוכרזת כשוטה. ההסכם מניח, כנראה, כי במקרים אלו הבעל יוכל להתחתן שנית ("היתר מאה רבנים").

4. רכוש: האם ההסכם משנה את הסדר חלוקת הרכוש ("איזון המשאבים") הקבוע בחוק הישראלי?

לא. ההסכם אינו מתייחס כלל לענייני רכוש. ניתן להניח שאם הנישואין מוכרזים כבטלים, יוכל כל צד לתבוע את הרכוש המגיע לו על פי חוק.

5. ייחודיות: מה מאפיין את ההסכם הזה לעומת האחרים?

הסכם זה "עוקף" לגמרי את הצורך בנתינת גט על-ידי הבעל, ופותר את בעיית העגינות במקרה שהבעל נעדר או אינו כשיר לתת גט. יש לציין כי הסכמים בהם יש תמריץ כספי לנתינת הגט אינם פותרים מקרים קשים של עגינות. כמו כן, תמריץ כספי בלבד אינו פותר בעיות קשות של סרבנות, שכן לא ניתן לכפות על הבעל את נתינת הגט בשום צורה.

6. בית הדין הרבני: האם בית הדין הרבני יכיר בהסכם זה כבר-תוקף מבחינה הלכתית? האם בית הדין יאכוף אותו?

יש יסוד לחשש שבתי הדין הרבניים בישראל היום לא יכירו בתוקף ההלכתי של הסכם זה ולא יאכפו אותו. אומנם, אם כנים הדיינים המכריזים לעיתים כי "קצרה ידנו מלהושיע, ואילו רק הייתה דרך היינו מחלצים אותך מבעל אכזר" - הסכם זה נותן בידם את האמצעי הדרוש לכך. עם זאת, יש לציין שבסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20, קידמו רבנים מצרפת את הרעיון של תנאים לקידושין כפתרון לסרבנות גט ועגינות, אך רוב רבני אירופה התנגדו לכך בתוקף. הרעיון אומץ בפועל בידי רבני מצרים ומאז הועלה מספר פעמים, בין היתר על-ידי הרב עוזיאל והרב ברקוביץ, מבלי שאומץ הלכה למעשה על-ידי הממסד הרבני האורתודוקסי.

7. בית משפט לענייני משפחה: האם בית משפט לענייני משפחה יאכוף הסכם זה?

לא. מבחינת המערכת המשפטית בישראל, אכיפת הסכם זה יכולה להיות אך ורק בבית הדין הרבני מכיוון שההסכם מבטל את סטאטוס הנישואין של יהודים, דבר הנמצא בסמכותו הייחודית של בית הדין הרבני. אולם מבחינה הלכתית, מאפשר ההסכם לאשה להסתייע בכל בית דין של שלושה שייאות לקבל על עצמו את הטיפול במצוקתה.

8. סמכות שיפוטית: האם ההסכם מפנה את הצדדים לערכאה ספציפית להתדיינות?

לא.

9. חתימה: בפני מי חותמים על ההסכם כדי לתת לו תוקף כלשהו?

יש לחתום על ההסכם בפני שני עדים כשרים לפני טקס הנישואין. החתן מאשר שדעתו לקדש רק על פי תנאי זה, וגם הכלה קובעת שהסכמתה לקידושין היא רק במסגרת התנאי. אין צורך להקריא תחת החופה, או להעניק לו ממד כלשהו של פומביות. אולם יש זוגות המעוניינים דווקא לתת ביטוי פומבי למהלך, שהם רואים בו תיקון לכוחו הלא-סימטרי של האישי בקניין הקידושין, כגון בהצהרה של הכלה בטרם הקידושין: "הריני מסכימה להתקדש לך כפי שהתנינו על פי התורה".

שטר הבהרה לענין תנאי בקדושין

הרב פרופ' נעם זהר

בעה"ת

להו ידוע כי לכשאקדש היום _____

את מרת _____

ואומר "כדת משה וישראל", כוננתי בזה שיהיו הקדושין והנשואין תלויים בדעת בית דין,

שאם לא יברר בית דין שום אחד מהדברים שלהלן הרי היא מקודשת,

ואם

(1) לכשתפנה אשתי לבית דין יברר בית דין שלא באתי ושלא באה ממני כל הודעה לאשתי במשך שנים עשר חודש רצופים; או לחילופין,

(2) אחר שיפסוק בית דין שהנני מחויב לתת לה גט כריתות, יארע שיעברו שלושה חדשים ויברר בית דין שהנני מסרב

ח"ו לציית להאי דינא; או לחילופין,

(3) אחר שתתבעני אשתי לבוא לדין בענין גירושין, יארע שיעברו שלושה חדשים ויברר בית דין שהנני מסרב ח"ו לבוא לדין; או

לחילופין,

(4) אם איעשה ח"ו בגדר שוטה שאינו יכול לתת גט, ויברר בית דין שעמדתי בחזקה זו שנים עשר חדשים, הרי אינה מקודשת.

ולראיה חתמתי אני החתן בעצם חתימת ידי.

בפנינו אנו עדי הקדושין החתומים מטה הגיד _____

בעל פה כל הדברים האמורים למעלה בהבהרת התנאי בקדושין כתנאי בני גט ובני ראובן

וחתם ליתר תוקף בעצם חתימת ידו.

ואף הכלה מרת _____

בפנינו נתרצתה להתקדש לו על מנת כן וחתמה ליתר תוקף בעצם חתימת ידה

ולראיה חתמנו אנו _____

הסכם לנישואין בצדק ובהגינות

דברי הסבר להסכם

1. הכותב: מי ניסח את ההסכם?

עו"ד סוזן וייס וטו"ר רבקה לוביץ ממרכז צדק לנשים ניסחו את ההסכם בשנת 2007. סעיפים 1-3 נוסחו בהשראת ההסכם של אריאל רוזן-צבי ז"ל (ראו הסכם 2 בחוברת זו), וסעיף 4 נוסח בהשראת ה"הסכם שלושה חלקים" של הרב מיכאל ברויד.

2. תמריץ: כיצד מתמרץ ההסכם בעל סרבן לתת גט?

ההסכם מעודד בעל לתת גט לאשתו בכך שהוא מחייב את הבעל לשלם לאשתו מזונות מוגדלים במקרה שבו בני הזוג חיים בנפרד 18 חודשים רצופים, וצד כלשהו פנה בבקשה לגט (סעיף 2 להסכם לנישואין בצדק ובהגינות). בנוסף, ההסכם מכיל תנאים לקידושין מן הסוג של תנאי מפסקי; אם הצדדים פרודים 18 חודשים וצד אחד תובע גירושין, הקידושין מתבטלים למפרע. כמו כן, ההסכם מסמיך את בתי הדין להפקיע את הקידושין וממנה שליוח לגט (סעיף 4 להסכם לנישואין בצדק ובהגינות).

3. הדדיות: האם ההסכם הוא הדדי?

כן. ההסכם הוא הדדי בכל הנושאים.

4. רכוש: האם ההסכם משנה את הסדר חלוקת הרכוש ("איזון המשאבים") הקבוע בחוק הישראלי?

כן, בהיבט של הקדמת מועד איזון המשאבים. ההסכם מקדים את התאריך שבו בן זוג יכול לדרוש "איזון משאבים", אך אינו משנה את הסדר חלוקת הרכוש.

5. ייחודיות: מה מאפיין את ההסכם הזה לעומת האחרים?

הסכם זה כולל בתוכו מספר מנגנונים למניעת עגינות: ההסכם כולל הן תמריץ של "מזונות מוגדלים" (סעיפים 1-3 להסכם לנישואין בצדק ובהגינות) למניעת סרבנות, והן סעיף המאפשר ביטול והפקעת הקידושין כדי למנוע בעיות של עגינות (סעיף 4 להסכם לנישואין בצדק ובהגינות). יש לציין שההסכם לא קיבל אישור הלכתי משום גורם הלכתי מובהק. בהסכם זה האשה מוותרת על כתובתה.

6. בית הדין הרבני: האם בית הדין הרבני יכיר בהסכם זה כבר-תוקף מבחינה הלכתית? האם בית הדין יאכופ אותו?

לגבי סעיפים 1-3: בהתאם להבנתנו את המצב המשפטי וההלכתי אין סיבה להניח שבית דין רבני לא יאכופ הסכם כזה לכשיגיע הדבר בפניו, למרות שלא ידוע על בית דין רבני או סמכות רבנית אחרת מובהקת שאישרה את ההסכם. זאת מאחר והמכשיר המשפטי של "מזונות מוגדלים" מוכר היטב ומעוגן בהלכה.

לגבי סעיף 4: לא. יש להניח שבתי הדין הרבניים בישראל היום לא יכירו בתוקף ההלכתי של סעיף 4 להסכם זה ולא יאכפו אותו. למרות זאת, יש לציין שבסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20, קידמו רבנים מצרפת את הרעיון של תנאים לקידושין כפתרון לסרבנות גט ועגינות, אך רוב רבני אירופה התנגדו לכך בתוקף. מאז הועלה הרעיון מספר פעמים מבלי שאומץ הלכה למעשה על ידי הממסד הרבני האורתודוכסי.

7. בית משפט לענייני משפחה: האם בית משפט לענייני משפחה יאכופ הסכם זה?

כן לגבי סעיפים 1-3: בתי משפט לענייני משפחה בישראל הכירו בהסכמים מעין אלו ואכפו אותם. **לא לגבי סעיף 4:** אכיפת הסכם זה יכולה להיות אך ורק בבית הדין הרבני, מכיון שההסכם משפיע על המעמד האישי של יהודים, דבר הנמצא בסמכותו הייחודית של בית הדין הרבני.

8. סמכות שיפוטית: האם ההסכם מפנה את הצדדים לערכאה ספציפית להתדיינות?

כן. בהסכם הצדדים מסכימים להתדיין בבית משפט לענייני משפחה בכל הנושאים שביניהם (סעיף 1 להסכם לנישואין בצדק ובהגינות).

9. חתימה: בפני מי חותמים על ההסכם כדי לתת לו תוקף כלשהו?

יש לחתום על ס' 1-3 של ההסכם בפני נוטריון לפני הנישואין, ועל ס' 4 בפני שני עדים כשרים לפני טקס הנישואין.

הסכם לנישואין בצדק ובהגנות

עו"ד סוזן ווייס מרכז צדק לנשים

אנו, _____ שם החתן _____ ת.ז. _____ (שם פרטי של החתן) _____ שם הכלה _____ ת.ז. _____ (שם פרטי של הכלה)

החתומים מטה, מסכימים להינשא כדת משה וישראל בצדק ובהגנות. אנו מקווים ומתפללים שנישואינו יצליחו ושנזכה לחיות יחד שנים רבות באושר ובטוב. במקרה שיארע, חלילה וחס, שתהא בינינו ריב ומדון אנו מסכימים לעשות מאמצים רבים לשקם את נישואינו למען תשרה שוב האהבה בביתנו ונחיה יחדיו באחוה בשלום וברעות.

ככדי לקיים נישואין בצדק ובהגנות אנו מסכימים להינשא על פי התנאים הבאים:

1. חלוקת הרכוש המשפחתי.

אם נחיה בנפרד 18 חודשים, או למעלה מזה, אנו מסכימים:

(א) שכל אחד מאיתנו יהיה רשאי לפנות לבית משפט לענייני משפחה (או כל בית משפט אזרחי אחר) בבקשה לחלק את הרכוש המשפחתי ו"לאזן את המשאבים" שצברנו במשך הנישואין, וזאת אף לפני פקיעת הנישואין - אם על ידי גט כריתות ואם על ידי הפקעה (ראה סעיף 4 להלן);

(ב) שבית משפט לענייני משפחה (או כל בית משפט אזרחי אחר) יהיה הערכאה המקובלת על שנינו לדון בענייני חלוקת הרכוש/איזון המשאבים שלנו, ואנו מוותרים על כל טענה שכנגד מתן הרשאה זו;

(ג) שחלוקת הרכוש/איזון המשאבים יבוצע אך ורק על בסיס החוקים האזרחיים של המדינה ופסיקותיו לגבי הגדרת הרכוש/המשאבים וחלוקתו. על אף האמור בסעיף זה, אנו מסכימים כי בית המשפט יהא רשאי להמנע מחלוקת הרכוש/איזון המשאבים לגבי אותו צד המונע מהשני גירושין כדת משה וישראל.

עם קבלת הגט, וחלוקת הרכוש בהתאם לסעיף זה, מוותרת _____ (שם ראשון של הכלה) על כתובתה.

2. מזונות מוגדלים.

אנו מסכימים שאם נחיה בנפרד 18 חודשים, או למעלה מזה, ואחד מאיתנו דרש או תבע לגירושין, כל אחד מאיתנו ישלם לשני מזונות מוגדלים חודשיים בסך \$ 2,000 לחודש, או סך מחצית המשכורת של הצד המשלם (הסכום הגבוה מביניהם), עד אשר הנישואין כדת משה וישראל יופקעו על ידי גט כריתות (והנפקת תעודת גירושין במידה ואנו גרים במדינת ישראל בעת הגירושין). אנו מסכימים ש _____ (שם פרטי של החתן) לא יחוייב במזונות מוגדלים האמורים בסעיף זה ל _____

(שם פרטי של הכלה) במידה ו _____ (שם פרטי של הכלה) מסרבת לקבל ממנו גט ללא כל תנאי מצידו או מצידה, לבקשתו; כמו כן, _____ (שם פרטי של הכלה) לא תחוייב במזונות מוגדלים ל _____ (שם פרטי של החתן) במידה ו _____ (שם פרטי של החתן) מסרבת לתת לה גט, ללא כל תנאי מצידה או מצידו, לבקשתה.

3. אישור והצהרת כוונות.

אנו מסכימים לאשר הסכם זה באופן שיהיה חוקי ומקובל על פי כללי המדינה בה אנו נישאים. מבלי לגרוע מן האמור לעיל, אנו מסכימים שכל חילוקי הדעות הקשורים לנישואים שלנו והנובעים ממנו, לרבות הקשור לילדינו, יידונו אך ורק בערכאת בית משפט אזרחי.

חתימת החתן _____ חתימת הכלה _____
חתימת רשם נישואין או נוטריון: _____

4. תנאי לקידושין, הפקעת הקידושין והרשאה לגט. *

4.1 _____ (שם פרטי של החתן) מצהיר בזאת כי הוא מתכוון לקדש את _____ (שם פרטי של הכלה), ו _____ (שם פרטי של הכלה) מצהירה בזאת כי היא מסכימה להתקדש ל _____ (שם פרטי של החתן) אך

ורק על פי התנאים המצטברים הבאים:

(א) אף אחד מאיתנו לא תבע לגירושין;

(ב) אנו לא חיים בנפרד 18 חודשים או למעלה מזה. אם אף אחד מאיתנו לא תובע לגירושין ואנו לא חיים בנפרד 18 חודשים רצופים, או למעלה מזה, הקידושין יהיו תקפים וקיימים. ואם אחד מאיתנו תובע לגירושין וכן אנו חיים בנפרד 18 חודשים או למעלה מזה (הקידושין והנישואין יהיו בטלים ומבוטלים למפרע. התנאי דלעיל יהיה תנאי כפול כ"תנאי בני גד ובני ראובן". _____ (שם פרטי של החתן) מצהיר בזאת שכאשר יאמר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל" במעמד החופה בתאריך _____, וכן לפני כל מעשה אינטימי ביניהם, הוא מתכוון לכלול את התנאים המצטברים האמורים בסעיף זה.

4.2. אנו מסכימים בזאת כל שלושה יהודים מן היהודים הנמצאים כעת בישראל, ומן היהודים הנמצאים כעת בארה"ב, להיות בית דין, ולהפקיע למפרע את הקידושין שלנו, ולהכריז עליהם כבטלים ומופקעים למפרע במקרה שאנו חיים בנפרד 18 חודשים או למעלה מזה, ובנוסף לזאת אחד מאיתנו תובע לגירושין בבית דין רבני בכל מקום בעולם. זאת על פי הכלל התלמודי "כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש".

4.3. _____ (שם פרטי של החתן) מסכים שמתן גט במקרה האמור לעיל הוא לטובתו והוא ממנה כל אחד מן היהודים הנמצאים כעת בישראל, ומן היהודים הנמצאים כעת בארה"ב, להיות שליח לכתיבת גט ולמסירת גט כריתות ל _____ (שם פרטי של הכלה) במקומו. _____ (שם פרטי של הכלה) מסכימה שקבלת גט במקרה האמור לעיל היא לטובתה והיא ממנה כל אחד מן היהודים הנמצאים כעת בישראל, ומן היהודים הנמצאים כעת בארה"ב להיות שליח לקבלת גט כריתות מ _____ (שם פרטי של החתן) במקומה.

חתימת החתן _____ חתימת הכלה _____

חתימת עד _____ (שם העד): _____

חתימת עד _____ (שם העד): _____

*סעיף 4, כנראה, לא יתקבל על ידי דיני בתי הדין הרבניים של מדינת ישראל. תקוות המרכז היא שבעתיד יהיו בתי דין בישראל וברחבי העולם שיקבלו את "התנאי" בנישואים כדבר המקובל והנכון בחברה היהודית.

© למרכז צדק לנשים

הלכה למעשה

בשבת נקשרה ימים לחדש ברחוקו שנת המאה אלפים וחמש מאות ושלושה
וארבעים לבריאת העולם למנוח ישאנו מעין בו פת דתנו דתניק על גברי סיוג
וסיגורנו וימי בארש כא הכתור היקר והנעלה כליד יואב הי יצו בהמטת היקר
והנכבד כבר עברתם מישה מהקנים יצו ואמר לה להבאיהת הבקודה והנענה
אלת כוונת לזנוק תמא סת המטת היקר והנעלה כמחור נביראוד עשרון דתניק
הוי לי לאנטו כדת מישה דישראלי ונאנא כסייעתא דישמיא אפלה סתק רוסח
ואסרנס יתיבי כהילכ גבירין יהודאין רבליחין ומוקרוין חנין ומקרינן לעשרין
במקישטא ויהויבנע ליכי סחר בתוליכי כסף חדי מאת דתנו ליכי ומאני כבי
ובסוקיכי וספניכי ומעיל דתמיכי בארש כל ארעא ונבואת מרת קארה לזנו
בתולתא דא תמא וקול ליה לא תולמיכי והנעלה כבר יואב הי יצו חנין דנן
ודנן נרנביא דהנעלה ליה מבי כשאנ עשרין ליקרין של כסף זריף ויוב
היקר כבר יואב הי יצו חנין דנן ואנסף לה מן רידיה מממונתא וקריין ליקרין
של כסף צרוף נמצא סכום כחובתא דא בין נרנביא וכן חוספא איתבין ליקרין
של כסף צרוף בר ממאנת חזי דתנו ליה וכן אמר היקר כבר יואב הי יצו חנין
דנן מחזית כחובתא דא קבלית עלי ועל ירמאי כתרני להתפרע מן כ
ישמר ארז נכסין וקניין דאית לי תחות כל ישמיה דקנאי דיעורי אבא
למקני נכסין דבית דתון אחריות ואובן בלית לחון אחריות די לחון מוח
אחראין וערבאין לספרת מנהון כחובתא דא ער נבירא ונפילו מן לימא
דנן כלאפי כליי ובמאנת מן יומא דנן ויעלם וכבר עליו היקר כבר יואב
הי יצו חנין דנן חוסר ישמר כחובתא דא כיומי כל ישמרי כחובותי
דנרניין כבנות ישראל התעלות הצענות והכשירות רלח כוסמכתא
ודלא כסופסי דישודי וקנינא אבן סהר דתתימי לתמא מן היקר כבר
יואב הי יצו חנין דנן לזכות החשובה מרת קארה לזנו בתולתא דא
תמא על כל מאני רכסיב ומארש לעיל במא דמסר למקנא בהומי שישיוס

הדרכה לחתימה בפועל לאחר בחירת הסכם קדם נישואין, מה עושים?

אם ההסכם שבחרתם הוא הסכם ממון, כלומר קובע הסדר רכושי מקיף למקרה של סיום הנישואין, יש לוודא שיקבל תוקף משפטי. כדי להעניק תוקף משפטי להסכם ממון יש לחתום עליו **לפני החתונה** בשלושה עותקים בפני נוטריון או רושם הנישואין (רושם הנישואין משמש במועצה הדתית בה נרשמים לנישואין), או בפני בית הדין הרבני או בית המשפט לענייני משפחה. בכדי לאשר הסכם לאחר הנישואין יש לחתום עליו בפני בית המשפט לענייני משפחה או בית הדין הרבני. אם ההסכם שבחרתם אינו ממוני מומלץ להתייעץ עם רב כדי לוודא את תוקף ההסכם. לידעתכם, אין ביכולת המנסחים לקחת על עצמם אחריות הלכתית או משפטית על ניסוח ההסכם שניסחו ותקפותו. כדי לקבל את הייעוץ המתאים, יש לפנות לעורך/כת דין וכן להיוועץ בסמכות הלכתית.

להלן רשימת ארגונים אצלם ניתן לקבל מידע בנושא הסכמי קדם נישואין:

שם הארגון:	פרטי התקשרות:	פרטים:
מרכז צדק לנשים	עמק רפאים 43 ירושלים טלפון: 02-5664390 , פקס: 02-5663317 לוחמי הגטאות 27 חיפה טלפקס: 04-8552871 ההסכם מפורסם באתר האינטרנט: http://www.cwj.org.il/ קישור ישיר להסכם באתר: http://cwjIsrael.googlepages.com/ הסכם לנישואין בצדק ובהגיונות7 למשלוח דוא"ל : cwj@cwj.org.il	ניתן לקבל ייעוץ ללא תשלום ביחס להסכם.
ארגון "מפנים"	טל: 050-876-2535 אתר "מפנים": www.mifnim.org mifnim@yahoo.com , jordannalcope@yahoo.com	מפנים - מרכז לפתרונות הלכתיים ומשפטיים , ע"ר - מציע ערבי הסברה וימי עיון בקהילה, בבית ובמוסדות לימוד. לזוגות, מפנים מפעיל שירות ייעוץ לקראת חתימה על הסכם קדם נישואין עם אחד מצוות עורכי הדין שהוכשרו בהיבטים ההלכתיים והמשפטיים של ההסכם. שירות זה אינו כרוך בתשלום אך מוצע לזוג לתת תרומה לפי ראות עיניהם. הסכם קדם הנישואין שבשימוש על ידי מפנים הוא הדדי בדומה ל"הסכם לכבוד הדדי" שחובר ע"י הרב ד. בן זון, טו"ר ר. לבמור והרב א. קנהל והנוסח הספציפי שבשימוש מפנים אושר ע"י רבנים חשובים. ההסכם כולל מרכיב "מסורתי" של הסכם ממוני לחלוקת רכוש* ומרכיב ייחודי למניעת סירוב גט. * המרכיב הממוני מנוסח באופן גלובלי כאשר זוג הזקוק להסדר ספציפי חייב לפנות לייעוץ של עורך דין פרטי.

פרטים:	פרטי התקשרות:	שם הארגון:
<p>ארגון יד לאשה ממוסדות אור תורה סטון מייצג נשים מסורבות גט ועגונות באמצעות טוענות רבניות, נותן ייעוץ משפטי לכל אשה בהליכי גרושין ופועל למיגור תופעת סרבנות גט בדרך של שינוי הלכתי, שינוי המצב החוקי והעלאת מודעות הציבור לבעיה, לפתרונותיה ולדרכים להמנע ממנה.</p> <p>ניתן לקבל את ההסכם וסקירה קצרה על ההבדל בין ההסכמים</p>	<p>טלפון: 1-800-200-380 אתר אינטרנט: www.legalaid.org.il</p>	<p>ארגון "יד לאשה"</p>
<p>תנועת נאמני תורה ועבודה הינה תנועה ציונית דתית אשר בין יתר מטרותיה, פועלת לפתרון מצוקת העגונות ומסורבות הגט. מטרת התנועה בעניין הינה למען קידום מעמד האשה למען שיפור שירותי הדת בישראל.</p> <p>קידום נושאים אלו נעשה בעיקר על-ידי ניסיון להשפיע בתחום הרעיוני. לצורך כך, התנועה מקיימת ערבי עיון ולימוד, שבתונים, הוצאת גיליון דעות, הוצאת דף פרשת שבוע "עת לדרוש", מעורבות ציבורית, קיום פעילות בשדה התקשורתי, תפעול אתר אינטרנט, הנעת תהליכים בציבור הדתי ועוד.</p> <p>אנשים ונשים המעוניינים לתרום מזמנם לצורך קידום נושא "הסכמי קדם נישואין" במרחב הציבורי.</p>	<p>דובנוב 7 תל-אביב טלפון: 03-6072739, פקס: 1532-5611761 מידע ומאמרים עיוניים בנושא ניתן למצוא בגליונות דעות באתר www.toravoda.org.il דוא"ל neemaney@toravoda.org.il</p>	<p>נאמני תורה ועבודה</p>
<p>ניתן לרכוש את ההסכם לכבוד הדדי במשרד- קולך פורום נשים דתיות. מחיר ערכת ההסכם: 50 ש"ח</p>	<p>www.kolech.org.il</p>	<p>ארגון קולך</p>
<p>ייעוץ ועריכת הסכמי ממון נעשים על ידי המחלקה המשפטית של המרכז.</p>	<p>טלפון: 02-6256261 אתר אינטרנט: www.irac.org</p>	<p>המרכז לפלורליזם יהודי</p>
<p>נעמת פועלת לקידום מעמד האשה במשפחה, בעבודה ובחברה. נעמת מפעילה לשכות משפטיות ומרכזי זכויות ברחבי הארץ בהם ניתן יעוץ משפטי בדיני משפחה, ירושה ועבודה. ניתן לערוך בנעמת צוואות וצווי ירושה, הסכמי קדם-נישואין, הסכמי גירושין ושולם בית, הסכמי ממון והסכמי הורות. בנוסף ניתן לקבל בנעמת יעוץ מקדים בנוגע להסכמים וחוות דעת על הסכמים טרם חתימתם. כמו כן ניתן לקבל בנעמת יעוץ וטיפול אישי, זוגי ומשפחתי. השירותים הם בתשלום סמלי לכיסוי הוצאות.</p>	<p>הלשכה המשפטית המרכזית: 036921387 תל אביב- יפו: 035254422 ירושלים: 02-5610608 חיפה: 04-8513078/9 מרכז גליקמן לטיפול ולמניעת אלימות במשפחה בת"א- 036492469/70 אתר האינטרנט: www.naamat.org.il</p>	<p>נעמת</p>

שם הארגון:	פרטי התקשרות:	פרטים:
עמותת לא לחימה באלימות	ניתן ליצור קשר בימים א-ה בין השעות 8.00 ל-15.00 בטלפון 09-9561661 מידע לגבי פעילותה של העמותה באתר: www.no2violence.co.il	ניתן לקבל ב"מרכז עדנה-היחידה המשפטית" מידע על הסכמי קדם נישואין, יעוץ ויצוג משפטי בתחום של אלימות במשפחה בהקשר של דיני המשפחה. עלות עריכת הסכמים (גם הסכם גירושין) כיום הינה 1500 ₪
ויצ"ו	לביורור הלשכה הקרובה למקום המגורים, ניתן להתקשר לאגף לקידום מעמד האשה בויצ"ו ישראל טלפון: 036923791	בויצ"ו ניתן ייעוץ משפטי ראשוני בתחום דיני המשפחה, לרבות הסכמי קדם נישואין ב-34 לשכות ברחבי הארץ. הייעוץ הראשוני עולה 50 ₪.
מועצת רבני ישראל הצעיר	מועצת רבני ישראל הצעיר בישראל Council of Young Israel Rabbis in Israel היכל שלמה רח' המלך ג'ורג' 58 חדר 109 ירושלים טל: 02-6254983 www.youngisraelrabbis.org.il דוא"ל info@youngisraelrabbis.org.il	מועצת רבני ישראל הצעיר בישראל עוסקת בשלל הפתרונות לעיוגן וסירוב גט בהתמקדות ב"הסכם לכבוד הדדי". באתר האינטרנט של העמותה ובמשרדה אפשר להשיג עותקים של ההסכם לכבוד הדדי בעברית, אנגלית, צרפתית ובספרדית. בנוסף, מועצת רבני ישראל הצעיר בישראל משתפת פעולה עם 'בית הדין דאמריקא' Beth Rabbinical Din of America שהוא הזרוע של ה-Rabbinical Council of America ומציעה הסכם לזוגות שיתכן ויתגוררו במשך חלק מחייהם בחו"ל. הסכם זה כולל סעיף נוסף של הסכם בורות ל'בית דין דאמריקא' בארה"ב למטרת מניעת סירוב גט בחו"ל. כל השרותים מוצעים לצבור הרחב ללא תשלום, בתמיכת הסוכנות היהודית
מכון שכטר למדעי יהדות	אתר אינטרנט: www.schechter.ac.il החוברת "ללמוד וללמד" מספר 4 וההסכם שלנו (הסכם "ברית שלום") מופיעים ב- www.responsafortoday.com אתר על שאלות הלכתיות http://www.schechter.edu http://www.schechter.edu/women/learnteach.htm האתר באנגלית טל. 7800600 (074)	מכון שכטר למדעי היהדות הוא אחד מהמוסדות האקדמיים המובילים במדעי יהדות במדינת ישראל. המרכז לחקר האשה בהלכה פועל במסגרת המכון. מכון שכטר מציע את ההסכם שגיבש, אך רבני התנועה המסורתית משתמשים בו בפועל בחתונות שהם עורכים.
"אמונה" תנועת האשה הדתית לאומית	רח' ניסנבוים 14 בני-ברק טל' 03-5785395 פקס: 03-6182933 כתובת האתר: www.emunah.org.il Email: emunah@emunah.co.il	אמונה עוסקת בתחומי החינוך, הרווחה, העצמת נשים, חיזוק המשפחה וטיפוח ההתנדבות. אמונה מפעילה מרכזים ליעוץ וטיפול במשפחה ומעניקה ייעוץ משפטי בתחומי מעמד אישי. אמונה פועלת לסיוע לעגונות ומסורבות גט.

פרטים:	פרטי התקשרות:	שם הארגון:
יעוץ ומידע במעגל החיים היהודי (ע"ר) מעניק יעוץ ראשוני על הסכמי טרום נישואין ועל היבטים בירוקרטיים וטקסיים של טקס הנישואין, לתושבי הארץ וחו"ל. ניתן להזמין חוברות מידע חינם.	טל. 1700-500-507 www.itim.org.il	עיתים
מציעים חתונות עם הסכם קדם נישואין. ההסכם ("ברית שלום") בשיתוף מכון שכטר	טלפון לביירוים: 5658009 (02) אתר: www.masorti.org.il/lifecycle	התנועה המסורתית
מרכז רקמן הוקם מתוך רצון להשפיע על מעמד האשה בחברה הישראלית באמצעות קידום ידע ומחקר ודרך פעילות מעשית וישומית. את החוברת "הסכמי קדם נישואין" וכן מידע בנושא ניתן לקבל, ללא תשלום, במרכז.	טלפון: 03-5318895 אתר אינטרנט: www.law.biu.ac.il/rackmancenter	המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן, הפקולטה למשפטים בר-אילן
יעוץ בענייני הסכמי קדם נישואין	טלפון: 050-7367880	הרב אלישיב קנהל

רשימת מקורות

סקירה כללית של הפתרונות לבעיית מסורבות גט במאה השנים האחרונות

זיסקינד גולדברג ומוניק ווילה דיאנה זעקת דלות, פתרונות הלכתיים לבעיית העגונות בזמננו (תשס"ז)

סוזן ווייס "דיני גירושים במדינת ישראל":

חלוקה לא שיוויונית של כח, השימוש לרעה בכח זה ומעמד' האשה היהודית" רב גוני 3 21-25

דין בעניין הגדלת מזונות כפתרון הלכתי כשר עבור מסורבות גט

רחל לבמור (תשס"ב) "סרבנות גט בארה"ב ודרך אחת למניעתה: הסכמי קדם נישואין" האשה ביהדות סדרת דיונים מס' 8-9 .

שלמה ריסקין (תשס"ד) יד לאשה: האשה והגירושין על פי ההלכה פתרון הלכתי לבעיית העגונה.

J. David Bleich (1981) "Modern Day Agunot: A Proposed Remedy, " *Jewish Law Annual* 4: 167-187.

Riskin, S. (1989). *Women and Jewish Divorce: The Rebellious Wife, the Agunah and the Right of Women to Initiate Divorce in Jewish Law - A Halakhic Solution*.

סקירה של הסכמי קדם נישואין שונים והבחנות ביניהם

רחל לבמור (2005) "הסכמי קדם נישואין למניעת סרבנות גט בישראל" שנתון המשפט העברי 23 127-192 .

רחל לבמור (תשס"א) הסכמי קדם נישואין למניעת סרבנות גט בסוף המאה העשרים (עבודת גמר לתואר "מוסמך", המחלקה לתלמוד, אוניברסיטת בר-אילן)

רחל לבמור (תשס"ב) "הסכמי קדם נישואין למניעת סרבנות גט בסוף המאה העשרים", האשה ביהדות סדרת דיונים מס' 8-9 .

J. David Bleich (1981) "Modern Day Agunot: A Proposed Remedy, " *Jewish Law Annual* 4: 167-187.

Michael J. Broyde (2001) *Marriage, Divorce, and the Abandoned Wife in Jewish Law: A Conceptual Understanding of the Agunah Problems in America*.

Susan Weiss (1999) "Sign at Your Own Risk: The 'RCA' Prenuptial May Prejudice the Fairness of Your Future Divorce Settlement," *Cardozo Women's Law Journal* 6: 49.

מאמרים המצדדים בהסכמי קדם נישואים בכלל ובפרט בהסכם לכבוד הדדי

דוד בן זזון (תשס"ה) "הסכמי קדם נישואין - דילמות ערכיות, הלכתיות ומעשיות",
צהר כ 80-82 (טבת)
(באתר אינטרנט: www.kipa.co.il/upload/users_files/1093.PDF)

דוד בס (תשס"ה) "הסכמי קדם נישואין - מטרתם ודרך ניסוחם", צהר כ 93-103 (טבת)
(באתר אינטרנט: www.kipa.co.il/upload/users_files/1095.PDF)

רחל לבמור (תשס"ה) "גירושין, סירוב גט והסכם למניעתו: עובדות מהשטח", צהר כ, 83-91 (טבת)
(באתר אינטרנט: www.youngisraelrabbis.org.il/prenup.htm)

רחל לבמור (תשס"ו) "הסכמי קדם נישואין מול הרומנטיקה: הדרכה מעשית להצגת הנושא",
מעגלי צדק 10, 20 (תמוז)
באתר אינטרנט: www.youngisraelrabbis.org.il/prenup.htm

תניא ציון (תשס"ד) "אל תאמרו: לי זה לא יקרה", דעות 18, 27-31.

אלישיב קנוהל (תשס"א) "הכתובה והסכמי ממון בנישואין", תחומין כא 324.

Rachel Levmore (2005) "The Prenuptial Agreement for the Prevention of GET-Refusal", JOFA Journal V (4).
www.youngisraelrabbis.org.il/prenup.htm

Basil Herring & Kenneth Auma, eds (1996) *The Prenuptial Agreement, Halakhic and Pastoral Considerations*.
www.ocweb.org/index.php/pre_nuptial/

מאמרים המבקרים את נוסח ההסכם לכבוד הדדי

אוריאל לביא (תשס"ה) "שלושה תיקונים להסכם לכבוד הדדי", צהר כ 105-114 (טבת).

אליעזר מלמד (תשס"ה) "כבוד הדדי: והיכן כבוד שמים?" צהר כ 121-124 (טבת).

מאמרים המצדדים בהסכמים אחרים הנותנים יותר כוח לבתי הדין

בניהו ברונר (תשס"ז) "הסכם קדם נישואין על פי ההלכה - הצעה חדשה", צהר כ"ז 69-75 (כסלו).

שלמה דיכובסקי (תשס"א) "הסכמי ממון קדם-נישואין", תחומין כא 279.

בעניין הפקעה, מינוי שליח ותנאי בקידושין

Michael J. Broyde, (2004) "Tears of the Oppressed by Aviad Hacohen: Review Essay," *Edah Journal* 4: 2.

גירושין, סירוב גט

אלהיה בקשי דורון (תשנ"ה) **בנין אב סימן סג**, רעז,

רות הלפרין-קדרי (תש"ס) "איש, אשה, קידושין ושביה: הבניית המגדר בדיני נישואין וגירושין בהלכה",
האשה ביהדות סדרת דיונים מס' 4-5.

רות הלפרין-קדרי (2005) "טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו"- האומנם? " להיות אשה יהודיה:
הכנס השלישי (עורכות טובה כהן ועליזה לביא).

רחל לבמור (2005) "חזקות והשפעתן: על המעמד האישי בדון", **להיות אשה יהודיה:**
הכנס הראשון (עורכת: מרגלית שילה).

רחל לבמור (2005) "תמורות בעולם הגירושין היהודיים", **להיות אשה יהודיה:**
הכנס השלישי (עורכות טובה כהן ועליזה לביא).

תנאי בקידושין

אליעזר ברקוביץ (תשכ"ז) **תנאי בנישואין ובגט: ביורוי הלכה.**

יעקב גולן (תשס"ג) **תנאים בקדושין ובנישואין בספרות התנאית, האמוראית והביתר תלמודית**
(עבודת גמר לקבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, אוניברסיטת בר-אילן)

א' שוחטמן (תשנ"ה-תשנ"ז) "הפקעת קידושין-דרך אפשרית לפתרון בעיית מעוכבות הגט?"
שנתון המשפט העברי כ 349-397.